

ks. Piotr Jaworski

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ORCID 0000-0001-5772-5334

Paweł Juśko

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID 0000-0002-8474-604X

Wychowanie obywatelsko-patriotyczne na łamach czasopisma „Dziś i Jutro” w okresie międzywojennym

Wprowadzenie. Czasopismo „Dziś i Jutro” – uwagi historyczne

W okresie międzywojennym siostry urszulanek prowadziły ambitną działalność wydawniczą, tworząc w ten sposób własne kanały informacyjne, umożliwiające transmisję treści dydaktyczno-wychowawczych w duchu założeń pedagogicznych, realizowanych w prowadzonych przez nie szkołach i zakładach wychowania. Najważniejszym przejawem tej działalności były czasopisma przeznaczone dla różnych grup docelowych. Należy wymienić wśród nich wydawane w różnych latach periodyki urszulanek szarych (Urszulanki Serca Konającego)¹: dla dzieci szkół powszechnych – „Orędowniczek Eucharystyczny” i „Mały Orędowniczek Eucharystyczny”; dla uczennic i absolwentek – „Dzwonek św. Olafa”; dla wychowawców – „Hostia” i „Posłaniec św. Urszuli”; a także czasopisma sióstr zrzeszonych w Unii Polskiej Urszulanek (od 1936 roku Urszulanek Unii Rzymskiej)², ukazujące się w latach 1925–1938: „Mały

---

1 Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego powstało w wyniku starań św. Urszuli Ledóchowskiej, która w 1920 roku po powrocie z misji w Rosji i Skandynawii przybyła do Pieniaw koło Poznania, gdzie powstał pierwszy polski dom tego zgromadzenia. W 1923 roku wspólnota uzyskała aprobatę papieską, zaś w 1930 roku została ostatecznie zatwierdzona. Zob. S. Zydek, *Urszulanki Serca Jezusa Konającego we Wrocławiu – 50 lat służby i radości*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 2015, t. 24, nr 3, s. 91.

2 Unia Polskich Urszulanek zawiązała się w 1919 roku podczas kapituły generalnej, w czasie której na siedzibę unii wybrano klasztor w Krakowie. W 1925 roku unia została zatwierdzona przez Stolicę Apostolską. W 1936 roku urszulanki polskie dołączyły do Unii Rzymskiej Zakonu św. Urszuli, tworząc tym samym Prowincję Polską Urszulanek Unii Rzymskiej. Zob. I. Naglik, *Inwentarz Zespołu Kuria Generalna Urszulanek Unii Polskiej [1871] 1919–1936*

Światek” (dla dzieci szkół powszechnych), „Dziś i Jutro” (dla młodzieży) oraz „Biuletyn Informacyjny” (dla nauczycielek i wychowawczyń)³.

Czasopismo dla młodzieży żeńskiej „Dziś i Jutro” było inicjatywą matki Cecylii Łubieńskiej, późniejszej przełożonej generalnej Unii Polskich Urszulanek⁴. Przed powołaniem pisma do życia jego założycielka odbyła również konsultacje z gronem profesorskim, uczącym w urszulińskim gimnazjum krakowskim, chcąc nie tylko zasięgnąć rady, ale i pozyskać stałych współpracowników oraz autorów, mogących publikować na jego łamach wartościowe teksty. Także sam tytuł periodyku był efektem swoistych konsultacji społecznych, bowiem o jego wyborze zdecydował rodzaj zorganizowanego w tym celu konkursu⁵.

Pierwszy numer pisma ukazał się w styczniu 1925 roku. W przedmowie wstępnej do niego wyjaśniano: „Pisemko nasze pragnie dopomóc młodym dziewczęcym duszom rozróżnić hasła prawdziwych ideałów kobiecych od pustych frazesów, mówiących wiele o prawach kobiety, a pomijających milczeniem obowiązki nasze; pragnie stawić przed oczy naszych Czytelniczek wzory, które naśladować warto, pragnie otworzyć łamy swoje na przyjęcie utworów młodocianych talentów, dając im możliwość dzielenia się swoimi myślami i uczuciami z szerokim ogółem prenumeratorek [...]”⁶. W kolejnym akapicie przywołanego tekstu wstępnego nastąpiło odwołanie do ideałów i wymiaru wychowawczego pisma poprzez wyrażenie nadziei na przyszłość, by udało się mu: „zszeregować jak najliczniejsze zastępy młodych Polek pod sztandarem prawdy, dobra i piękna, ucząc je pracować już dziś wedle sił i możliwości dla dobra bliźnich, aby mogły jutro pojmować i spełniać wielkie zadanie kobiet w rodzinie i społeczeństwie, aby stały się dowodem niezbitym, że Polska wzywając Matkę Najświętszą, jako swoją Królową, czci Niepokalaną cnotami swych córek, ich czystością, dobrocią, ich mocą charakteru”⁷.

Pierwszą redaktorką odpowiedzialną i wydawcą „Dziś i Jutro” została siostra Julia Felicja Bronikowska OSU. Od numeru trzeciego z 1933 roku funkcję tę przejęła siostra Zofia Zakrzewska OSU, zaś od numeru 13 z 1936 roku pismo jako redaktor naczelna

---

[1956], „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2011, t. 95, s. 187–188. Pierwszą przełożoną prowincjalną Prowincji Polskiej Urszulanek Unii Rzymskiej została matka Maria Cecylia Łubieńska, która w latach 1926–1936 sprawowała funkcję przełożonej generalnej Unii Polskich Urszulanek, a wcześniej analogiczną w klasztorze krakowskim. B. Banaś, *Dzieje Urszulanek w Polsce*, t. 2: *Okres przełożenstwa matki Cecylii Łubieńskiej*, Lublin 2000, s. 165.

3 M. J. Sochacka, *Wartości wychowawcze urszulińskiego czasopisma dla młodzieży „Dziś i Jutro” (1925–1937). Studium z psychologii wychowawczej*, Lublin 1972, s. 110–111, mps pracy doktorskiej (Archiwum Prowincjonale Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Unii Rzymskiej Prowincji Polskiej w Krakowie – dalej APUUR).

4 B. Banaś, dz. cyt., s. 247; A. Rogozińska, *Szkoły Sióstr Urszulanek w Tarnowie w latach 1877–1953*, Lublin 2002, s. 40; też, *Edukacja w szkołach urszulanek na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, [w:] *Edukacja w szkołach urszulińskich (XVII–XX wiek)*, red. U. Borkowska, Lublin 2012, s. 53.

5 B. Banaś, dz. cyt., s. 247.

6 „Dziś i Jutro” 1925, R. I, nr 1, s. 1 (Archiwum Domu Tarnowskiego Sióstr Urszulanek – dalej AT, sygn. A.VI. 5-1).

7 Tamże.

prowadziła siostra Jadwiga Szarska OSU, natomiast redaktorem odpowiedzialnym i wydawcą była siostra Jadwiga Bahr OSU⁸. Czasopismo drukowano w następujących drukarniach: Drukarnia „Przeglądu Powszechnego” w Krakowie (numer pierwszy ze stycznia 1925 roku), Drukarnia Polska w Krakowie (od numeru drugiego z 1925 roku do końca 1930 roku), Drukarnia „Powściągliwość i Praca” w Krakowie (lata 1931–1935) i w końcu Drukarnia Polska Spółka Akcyjna przy ul. Św. Marcina 70 w Poznaniu (lata 1936–1937)⁹.

W latach 1925–1936 miejscem wydawania „Dziś i Jutro” był Kraków i tam też znajdowała się redakcja pisma (w klasztorze przy ul. Starowiślnej). Pod koniec jego istnienia redakcja została przeniesiona do Warszawy (ówczesny dom klasztorny zgromadzenia przy ul. Łowickiej), zaś jako miejsce jego wydawania na okładce czasopisma widniał Poznań, gdzie w Pokrzywnie mieścił się kompleks klasztorny sióstr urszulanek¹⁰.

„Dziś i Jutro” było miesięcznikiem, choć w latach 1926–1927 (roczniki II, III, IV) podjęto próbę przekształcenia go w dwutygodnik. Ukazywało się ono wówczas 1 i 15 dnia każdego miesiąca. Również u schyłku jego wydawania (rocznik XIII) pismo

---

8 *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918–1944*, red. Z. Zieliński, Lublin 1981, s. 81. Julia Felicja (Halina) Bronikowska (ur. 1881 – zm. 1954) – pochodziła z Warszawy, z rodziny inteligentckiej; wykształcona w urszulańskiej szkole średniej w Tarnowie, studiowała pedagogikę na uniwersytetach we Lwowie i w Krakowie; była dyrektorką gimnazjum Sióstr Urszulanek w Kołomyi i kierowniczką internatu dla studentek w Krakowie; uczyła języka polskiego i propedeutyki; została pochowana na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie; Klara (Zofia) Zakrzewska (ur. 1884 – zm. 1957) – urodzona w Czernominie na Podolu w rodzinie ziemiańskiej; przebywała w domach urszulańskich w Krakowie, Sierczy, Tarnowie, Warszawie, Lublinie, Rybniku, Polanicy, Pokrzywnie; działaczka społeczna, m.in. organizowała szkołę w Sierczy, działała w Katolickim Stowarzyszeniu Młodzieży Żeńskiej w Krakowie, była dyrektorką Kongregacji Mariańskiej Pań i Panien; Chrystofora (Jadwiga) Szarska (ur. 1904 – zm. 1983) – pochodziła ze Smoleńska, z rodziny o tradycjach wojskowych; ukończyła gimnazjum Sióstr Urszulanek w Krakowie oraz studia z filozofii na UJ, a także Wyższe Kursy Katechetyczne; uczyła języka polskiego, religii, była wychowawczynią klas w gimnazjum i liceum urszulańskim w Krakowie; w czasie II wojny światowej uczestniczyła w konspiracji, tajnym nauczaniu i powstaniu warszawskim; po 1945 roku była m.in. referentką międzyzakonną dla diecezji lubelskiej, dyrektorką, nauczycielką i wychowawczynią w szkołach urszulańskich, zaś po ich zamknięciu uczyła języka polskiego i łaciny w Diecezjalnym Instytucie Katechetycznym w Krakowie. W latach 50. i 60. rozpracowywana przez organy służby bezpieczeństwa PRL, które podejmowały nieudane działania operacyjne w celu pozyskania jej do współpracy. Informacje biograficzne dotyczące sióstr redaktorek naczelnych „Dziś i Jutro” na podstawie: M. J. Sochacka, dz. cyt., s. 162–165; E. D. Klich, *Szkoły Sióstr Urszulanek Unii Rzymskiej w okresie polski Ludowej (1945–1962)*, Lublin 2017, s. 323; A. Kotowska, *Presja i opór. Urszulanki Unii Rzymskiej w PRL*, Kraków 2016, s. 24–25, [on-line:] https://www.osu.pl/uploadfiles/materialy/presja_i_opor_a_kotowska.pdf – 14.05.2022.

9 A. Faber-Hojnacka, *Czasopisma krakowskie dla młodzieży w dwudziestolecu międzywojennym*, Kraków 1995, s. 16.

10 Tamże, s. 39–40.

wydawano jako dwutygodnik¹¹. Przeciętnie każdy numer pisma miał objętość około 30 stron formatu 24 × 27 cm. W 1927 roku jego nakład wynosił 2000 egzemplarzy¹².

W ciągu dwunastu lat historii pisma zmieniały się także jego podtytuły. W 1925 roku brzmiał on: „Miesięcznik dla młodzieży żeńskiej”, by od stycznia 1926 roku ulec modyfikacji na: „Pismo dla młodzieży żeńskiej”. Od numeru 6 z 1929 roku do numeru 10 z 1933 roku pismo ukazywało się z podtytułem: „Miesięcznik ilustrowany dla młodzieży”, a następnie – do numeru sierpniowego z 1936 roku był to podtytuł: „Miesięcznik dla młodzieży”. Od września tego roku do końca ukazywania się czasopisma podtytuł „Dziś i Jutro” brzmiał: „Dwutygodnik dla młodzieży”¹³. Ze zmian podtytułów można wnioskować, iż od 1929 roku redakcja pragnęła docierać ze swoim magazynem już do szerszego grona młodzieży, nie tylko do samych dziewcząt.

Siostra Maria Janina Sochacka OSU, badająca na początku lat 70. minionego stulecia problematykę wychowawczą w czasopiśmie „Dziś i Jutro”¹⁴, podjęła się także ustalenia przyczyn zamknięcia periodyku w 1937 roku, na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród zakonnic związanych z redakcją lub pracujących bądź uczęszczających do szkół urszulińskich w okresie międzywojennym. Według jej badań na przyczyny zakończenia tego dzieła wydawniczego złożyły się następujące problemy: braki w zespole redakcyjnym, obniżający się poziom czasopisma, brak problematyki młodzieżowej, niewystarczające powiązanie z ówczesną myślą pedagogiczną, trudności organizacyjne, przymusowa prenumerata, braki finansowe oraz rosnąca konkurencja na rynku pism młodzieżowych¹⁵. Z kolei siostra Elżbieta Łubieńska OSU, we wspomnieniu pośmiertnym swojej rodzonej siostry – matki Cecylii, napisała na temat upadku pism urszulińskich ogólnie: „Najważniejszą przyczyną był brak czasu, niemożność pozyskania do tej pracy osób literacko uzdolnionych. Pojedyncze domy nie dość energicznie poparły tę nową inicjatywę [...]”¹⁶.

Analiza materiału źródłowego w kontekście literatury przedmiotu

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja i analiza treści zawierających wartości obywatelskie i patriotyczne, publikowanych w magazynie siostr urszulanek dla młodzieży żeńskiej pt. „Dziś i Jutro”. Kompleksowej analizie poddane zostały dwa roczniki periodyku (rocznik I – 10 numerów; rocznik VIII – 9 numerów), a wyniki są zaprezentowane w formie tabelarycznej i opisowej. Ponadto omówionych zostanie

---

11 *Bibliografia katolickich czasopism religijnych...*, s. 81; A. Faber-Hojnacka, dz. cyt., s. 55. Por. M. J. Sochacka, dz. cyt., s. 115, tab. 5.

12 A. Faber-Hojnacka, dz. cyt., s. 14, tab. 2, tab. 3.

13 *Zob. Bibliografia katolickich czasopism religijnych...*, s. 81–82. Por. A. Faber-Hojnacka, dz. cyt., s. 56.

14 Badania te były realizowane w związku z opracowywaniem dysertacji doktorskiej pod kierunkiem Stefana Kunowskiego na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej – sekcja psychologii wychowawczej KUL.

15 M. J. Sochacka, dz. cyt., s. 422.

16 Cytat za: tamże, s. 105.

szereg przykładów zaczerpniętych z numerów pochodzących z różnych roczników, pozwalających wyodrębnić m.in. tematykę tekstów, w jakich pojawiają się wspomniane treści. Jednocześnie podjęta będzie próba ukazania skali ich występowania w odniesieniu do całokształtu zawartości materiałów ukazujących się w tym czasopiśmie. Autorzy mają świadomość złożoności materii, jaka wiąże się z pojęciem wychowania obywatelsko-patriotycznego w okresie II RP, a także bogatego, dotychczasowego dorobku badań pedagogiczno-historycznych nad tą problematyką. Stąd poszczególne aspekty prowadzonych analiz będą powiązane z szerszym kontekstem wybranej literatury przedmiotu.

W okresie międzywojennym pedagogika polska, a także praktyka szkolna zostały zdominowane przez dwie doktryny nazywane w uproszczeniu „wychowaniem narodowym” i „wychowaniem państwowym” (obywatelsko-państwowym)¹⁷. Oba te modele korzystały z szerokiego spektrum treści obywatelsko-patriotycznych, budując w oparciu o nie odrębne systemy wychowawcze, o odmiennych celach, inaczej interpretujących polską rzeczywistość historyczną, społeczną, kulturalną i gospodarczą, formułujących własne ideały wychowawcze dla dzieci i młodzieży szkolnej. Zasadniczo ideologia wychowania narodowego bazowała głównie na idei narodu, jako nadrzędnej wartości społeczno-moralnej, zaś konkurencyjna, sanacyjna ideologia wychowania państwowego opierała się na założeniu, iż najdoskonalszą formą egzystencji narodu jest państwo, stąd to właśnie ono stało się w tej koncepcji kategorią nadrzędną¹⁸. Wychowanie państwowe na płaszczyźnie politycznej i filozoficznej jest terminem przeciwstawnym wychowaniu narodowemu¹⁹.

Idea wychowania narodowego była bliższa myśli pedagogicznej sióstr urszulanek, przede wszystkim ze względu na to, że w zdecydowanie większym stopniu akcentowała znaczenie formacji religijnej dzieci i młodzieży, a sam Kościół uważany był w niej, obok rodziny i szkoły, za jeden z podmiotów wychowujących. Ponadto w okresie „ofensywy wychowawczej sanacji” przed uchwaleniem tzw. reformy jędrzejewiczowskiej z 11 marca 1932 roku zauważyć można obustronną nieufność pomiędzy nowymi władzami szkolnymi a zgromadzeniem. Wśród zakonnic szczególnie niepokój budziły właśnie zagadnienia natury wychowawczej. Przykładem tego była m.in. uchwała urszulańskiego zjazdu pedagogicznego w Pokrzywnie w 1928 roku o następującej treści:

---

17 F. W. Araszkievicz, *Ideały wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1978, s. 15.

18 H. Konopka, *Między wychowaniem narodowym a wychowaniem państwowym w programach nauczania historii szkoły powszechnej (1918–1939)*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. 29, Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia” 2005, nr 1, s. 115–117; A. Niedojadło, *Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach powszechnych Okręgu Szkolnego Krakowskiego w latach 1918–1939*, Lublin–Tarnów 2013, s. 77–98 (rozdział *Założenia ideowe wychowania narodowego i państwowego*); E. Juško, A. Niedojadło, *Uroczystości w szkołach Okręgu Szkolnego Krakowskiego jako element kształtowania świadomości narodowej, patriotycznej, moralno-religijnej i obywatelskiej w II Rzeczypospolitej*, Toruń 2018, s. 30–37, s. 87–95.

19 K. Bartnicka, *Wychowanie państwowe (do dyskusji nad problemami ideologii wychowawczej sanacji)*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1972, t. 15, s. 61.

„W stosunku do władz państwowych zajmujemy stanowisko lojalne, poddając się im, o ile zarządzenia te nie stoją w kolizji z zasadami katolickimi, etycznymi i powagą stanu zakonnego”²⁰. Natomiast dwa lata później, otwierając zjazd w Tarnowie, matka Cecylia Łubieńska podkreślała: „Stanowisko nasze musi być takie, abyśmy oddały co jest boskiego Bogu, a co jest cesarskiego – cesarzowi”²¹. W kolejnych latach sytuacja ulegała jednak stabilizacji, a o zaakceptowaniu przez urszulanki założeń i metod wychowania państwowego świadczyły m.in. licznie tworzone w latach 30. na terenie ich szkół i zakładów wychowawczych organizacje takie jak: Hufiec Przysposobienia Wojskowego, Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, Liga Morska i Kolonialna²².

Okres dwudziestolecia międzywojennego zaznaczył się na rynku prasowym w Polsce m.in. rozwojem pism skierowanych do młodzieży żeńskiej. Tytuły takie (często efemeryczne) wydawały organizacje harcerskie (np. Pismo Żeńskiej Młodzieży Harcerskiej „Harcerka” czy też Miesięcznik dla Instruktoerek Harcerskich „Skrzydła”)²³, społeczne i polityczne oraz żeńskie grupy zawodowe. Ukazywały się również magazyny komercyjne, które jednak łączyły rozrywkę ze sprawami szkolnymi i rodzinnymi oraz wiadomościami praktycznymi. Przykładem takiego periodyku dla dziewcząt w wieku szkolnym był dwutygodnik „Świat Dziewcząt”²⁴. Również w tytułach przeznaczonych *stricto* dla dorosłych kobiet pojawiały się działy dziewczęce. Całokształtu krajobrazu prasy tego rodzaju dopełniały liczne pisma szkół żeńskich ogólnokształcących (np. „Dziewczęta w Mundurkach” żeńskiego katolickiego gimnazjum w Bydgoszczy; Pi-semko Kółka Dziewcząt Szkolnych „Wianek” z Poznania; czasopismo gminy szkolnej Gimnazjum Żeńskiego im. Emilii Szczanieckiej z Łodzi „Młodzieńczy Lot”)²⁵ i zawodowych, stowarzyszeń absolwentek oraz sodalicii szkolnych²⁶.

Natomiast wśród magazynów katolickich przeznaczonych dla tej grupy docelowej wymienić należy przede wszystkim wydawane w Poznaniu pisma Katolickiego

---

20 M. B. Barthel de Weydenthal, *Nasza myśl pedagogiczna w ciągu 20-lecia od 1920–1949*, Rybnik 1951, s. 35, mps, (APUUR).

21 Tamże.

22 A. Rogozińska, *Szkoły Sióstr Urszulanek w Tarnowie...*, s. 230.

23 Z. Zaleska, *Czasopisma kobiece w Polsce (materiały do historii czasopism). Rok 1818–1937*, Warszawa 1937, s. 163.

24 Tamże, s. 153; K. E. Zielińska, *Treści oraz cele wychowawcze magazynów szkolnych dwudziestolecia międzywojennego na podstawie pism szkół żeńskich „Dziś i Jutro” oraz „Młodzieńczy Lot”*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2020, t. 63, nr 4, s. 108.

25 Z. Zaleska, dz. cyt, s. 174–175; K. E. Zielińska, *Treści oraz cele wychowawcze magazynów szkolnych...*, s. 110.

26 Problematyka międzywojennej prasy szkolnej, przygotowywanej i redagowanej przez uczniów jest zagadnieniem odrębnym od kwestii czasopiśmiennictwa dla dzieci i młodzieży. Pisma uczniowskie istniały na terenie szkół i były w mniejszym lub większym zakresie poddane ich nadzorowi, a także skorelowane z zadaniami wychowawczymi i porządkiem organizacyjnym. Stanowiły swoisty „głos społeczeństwa uczniowskiego”. Zob. I. Socha, *Czasopisma młodzieży szkolnej w Polsce 1918–1930*, Katowice 1986, s. 9. Tego rodzaju szkolna prasa uczniowska dominowała ilościowo nad prasą dla młodzieży. P. Olechowska, *Prasa szkolna – teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa pomorskiego*, Szczecin 2015, s. 19.

Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej pt. „Sprawie Służ” oraz Zjednoczenia Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej pt. „Młoda Polka”²⁷. Jako wewnętrzny organ Związku Katolickich Stowarzyszeń Młodzieży Żeńskiej Archidiecezji Warszawskiej ukazywał się „Przewodnik Młodzieży Żeńskiej”²⁸. Oprócz tego część prasy katolickiej przeznaczonej dla kobiet posiadała wyodrębnione działy dedykowane młodym dziewczętom np. w ogólnym „Biuletynie Akcji Katolickiej Archidiecezji Warszawskiej” drukowany był „Biuletyn Katolickich Stowarzyszeń Młodzieży Żeńskiej”²⁹.

Ponadto młodzież gimnazjalna, męska i żeńska czytała najchętniej: „Kuznię Młodych”, „Moje Pisemko”, „Iskry”, „Moją Gazetkę”, „Świat Przygód i Podróży”, „Małego Kuriera”, „Płomyk”, „Karuzelę”, „Młodzież Sobie”, „Mojego Przyjaciela”, „Sternika” i „Filomatę” oraz harcerskie „Na tropie”, „Młodego Gryfa”, „Skauta”, „W kręgu wodzów”, „Skrzydła”³⁰. Ogólnie w okresie międzywojennym prasa młodzieżowa stała się masowa i powszechna. Największe nakłady oraz popularność miały tygodniki wydawane przez ZNP („Płomyczek”, „Płomyk”, „Mały Płomyczek”) oraz pisemka, którym patronował Kościół katolicki (np. „Mały Gość Niedzielny”). Atutem tych ostatnich była bardzo często niska cena³¹. Na takim tle powstała i funkcjonowała przez 12 lat inicjatywa wydawnicza siostr urszulanek, skierowana do „młodych dziewczęcych dusz” pt. „Dziś i Jutro”.

Tabela nr 1. Teksty zawierające treści wpisujące się w zakres wychowania obywatelsko-patriotycznego w roczniku I „Dziś i Jutro” z 1925 roku

Lp.	Tytuł tekstu	Autor tekstu	Forma przekazu	Przesłanie wychowawcze tekstu w kontekście wychowania obywatelsko-patriotycznego	Numer „Dziś i Jutro”
1.	„Geografia piękna”	dr B. Janowski	publicystyka	Rozbudzenie miłości do piękna przyrody ojczystej za pośrednictwem literatury i poezji	nr 1 ze stycznia 1925 r.
2.	„Do dziewczęcia”	Józefa Putiatycka	poezja	Rozbudzenie u młodej dziewczyny miłości do ziemi ojczystej, tradycji i narodu polskiego	
3.	„Katechizm narodo- wy z R. 1971”	Stanisław Kutrzeba	publicystyka	Omówienie obowiązków obywatelskich wobec ojczyzny na kanwie dziedzictwa i doświadczeń historycznych, w tym zaleceń zawartych w „Katechizmie narodowym” wydanym w 1971 r.	
4.	„Eleonora z Gagat- kiewiczów Ziemięc- ka” (cz. 1)	M. F.	publicystyka	Prezentacja biografii Eleonory Ziemięckiej, a poprzez to popularyzacja postaci zastu- żonych w historii ojczystej, ukazywanie ich pracy na rzecz społeczeństwa polskiego	

27 Z. Zaleska, dz. cyt, s. 171.

28 Tamże, s. 173.

29 Tamże, s. 170.

30 I. Socha, *Czasopisma dla młodzieży – literatura piękna – wychowanie literackie (1918–1939)*, Katowice 1990, s. 30.

31 Tamże, s. 26.

Lp.	Tytuł tekstu	Autor tekstu	Forma przekazu	Przesłanie wychowawcze tekstu w kontekście wychowania obywatelsko-patriotycznego	Numer „Dziś i Jutro”
5.	„Kobieta Polka przy pracy”	Juliuszowa Albinowska	publicystyka	Upowszechnianie idei oszczędności płynącej z właściwego prowadzenia gospodarstw domowych przez kobiety	
6.	„Ze wspomnień odrodzianki”	J. M.	publicystyka	Popularyzacja działalności organizacji studenckiej „Odrodzenie” w kontekście jej pracy nad formacją patriotyczną młodzieży polskiej	
7.	„Duch Sienkiewicza wita ziemię ojczystą”	Inka Śliwińska (uczenica kl. VII gimnazjum żeńskiego w Lublinie)	utwór literacki	Uczniowska refleksja nad dziedzictwem Henryka Sienkiewicza oraz jego miłością i poświęceniem dla ojczyzny	
8.	„Morze Polskie”	dr Władysław Bogatyński	publicystyka	Opis wybrzeża polskiego nad Bałtykiem z uargumentowaniem korzyści związanych z dostępem do morza dla Rzeczypospolitej	nr 2 z lutego 1925 r.
9.	„Eleonora z Gagatkiwiczów Ziemięcka” (cz. 2)	M. F.	publicystyka	Prezentacja biografii Eleonory Ziemięckiej, a poprzez to popularyzacja postaci zasłużonych w historii ojczystej, ukazywanie ich pracy na rzecz społeczeństwa polskiego	
10.	„Jacek Malczewski (W pięćdziesięciolecie pracy)”	Antoni Waśkowski	publicystyka	Charakterystyka malarstwa Jacka Malczewskiego i jego znaczenia dla kultury polskiej na kanwie jubileuszowej, retrospektywnej wystawy jego prac w Towarzystwie Sztuk Pięknych w Krakowie	
11.	„Piękno przyrody pierwotnej jako motyw jej ochrony”	dr Marian Sokołowski	publicystyka	Uwrażliwienie na piękno przyrody jako źródła uczuć patriotycznych	nr 3 z marca 1925 r.
12.	„Jednolatki. Opowiadanie z życia”	Ludwika Życka	opowiadanie	Refleksyjna opowieść o życiorysach ks. Ferdynanda Radziwiłła (polityka i postać polskiego do Reichstagu) oraz Szymona Karola Surewicza (powstańca styczniowego) ze szczególnym zaakcentowaniem ich poświęcenia dla sprawy narodowej	
13.	„Emilia Szczaniecka. 1804–1896”	Zofia Beata Krzyżanowska	publicystyka	Biografia Emilii Szczanieckiej ze szczególnym zaakcentowaniem jej pracy społecznej i poświęceniem dla sprawy narodowej	
14.	„Hołd Pruski. (W czterechsetną rocznicę 1525–1925)”	dr Władysław Bogatyński	publicystyka	Popularyzacja treści historycznych dotyczących rocznicy hołdu pruskiego z zaakcentowaniem moralnego prymatu narodu polskiego nad narodem niemieckim	nr 4 z kwietnia 1925 r.
15.	„Antonia Machczyńska (1836–1919)”	dr Władysław Bogatyński	publicystyka	Biografia Antonii Machczyńskiej ze szczególnym zaakcentowaniem jej pracy społeczno-oświatowej i patriotycznej postawy życiowej	
16.	„Maryjka. Powieść dla dorastających panien” c.d.	Maria Reutówna	powieść	Powieść dla dziewcząt o charakterze dydaktyczno-moralizatorskim z akcentami patriotycznymi i religijnymi	

Lp.	Tytuł tekstu	Autor tekstu	Forma przekazu	Przesłanie wychowawcze tekstu w kontekście wychowania obywatelsko-patriotycznego	Numer „Dziś i Jutro”
17.	„Uroczystość Królowej Korony Polskiej”	R. Łubieńska	publicystyka	Patriotyczno-religijny wymiar uchwalenia Konstytucji 3 Maja w kontekście ustanowienia uroczystości NMP Królowej Polski	nr 5 z maja 1925 r.
18.	„Cyprian Norwid. (1821–1883)”	St. Zdziechowska	publicystyka	Refleksja nad społecznym, religijnym i patriotycznym przesłaniem twórczości C. K. Norwida	
19.	„Z naszych zabytków. Historia posągu konnego Jana III Sobieskiego w Łazienkach”	dr Władysław Bogatyński	publicystyka	Popularyzacja dziedzictwa narodowego na kanwie historii powstania pomnika króla Jana III Sobieskiego w Łazienkach Królewskich	
20.	„Maryjka. Powieść dla dorastających panien” c.d.	Maria Reutówna	powieść	Powieść dla dziewcząt o charakterze dydaktyczno-moralizatorskim z akcentami patriotycznymi i religijnymi	
21.	„Co uczynię w przyszłości?”	M. K.	publicystyka	Upowszechnianie idei przyświecających działalności stowarzyszeń młodzieży żeńskiej, w tym pracy społecznej i rozwijania uczuć obywatelskich	nr 6–7, czerwiec – lipiec 1925 r.
22.	„Hej zbudź się”	B. Świtycz	poezja	Popularyzacja idei pracy młodych dziewczyn na rzecz ojczyzny	
	„Zgon Styki”	„Pani Walewska”	publicystyka	Wspomnienie o wybitnym malarzu i jego zasługach dla kultury polskiej	
23.	„Echa z Włoch. Muzeum Polskie na włoskiej ziemi – Jan Styka i Quo Vadis! Kochajmy się”	Walewska	publicystyka	Korespondencja z wizyty w Muzeum Polskim w Capri i spotkania z Janem Styką, a poprzez to wzbudzenie poczucia dumy z dorobku polskiej kultury jako bastionu pozwalającego przetrwać narodowi polskiemu czasu zaborów	
24.	„Przemówienie wizytatora St. Rzepińskiego”	Stanisław Rzepiński	przemówienie z okazji jubileuszu 50-lecia Urszulanek w Krakowie	W tej mowie jubileuszowej znalazły się m.in. wątki podkreślające rolę kobiet w historii ojczyzny	
25.	„Maryjka. Powieść dla dorastających panien” c.d.	Maria Reutówna	powieść	Powieść dla dziewcząt o charakterze dydaktyczno-moralizatorskim z akcentami patriotycznymi i religijnymi	
26.	„Bracia nasi unicy”	Margert	poezja	Ukazanie bohaterskich – mężeńskich postaw unitów w czasie prześladowań rosyjskich	
27.	„Ze szkiców twórczości Chopina. Etiudy”	dr Melania Grafczyńska	publicystyka	Charakterystyka etud chopinowskich jako przykładów jego geniuszu oraz innowacyjnych form techniki gry na fortepianie, a poprzez to upowszechnianie dorobku kultury polskiej	nr 8–9, sierpień – wrzesień 1925 r.

Lp.	Tytuł tekstu	Autor tekstu	Forma przekazu	Przesłanie wychowawcze tekstu w kontekście wychowania obywatelsko-patriotycznego	Numer „Dziś i Jutro”
28.	„Cecylia Niewiadomska”	Ludwika Życka	publicystyka	Wspomnienie pośmiertne o Cecylii Niewiadomskiej i jej zasługach dla ojczyzny oraz patriotycznym wymiarze jej literatury	
29.	„Głos Matki”	Ludwika Życka	tekst liryczny	Utwór sentymentalny mający na celu rozbudzać uczucia miłości do ziemi ojczystej, która zostaje w nim spersonifikowana jako Matka	
30.	„Pamiętny dzień. (15 sierpnia 1920 r.)”	Józefa Putałycka	tekst liryczny	Utwór opiewający bohaterstwo narodu polskiego w bitwie warszawskiej oraz cudowną interwencję Matki Bożej	
31.	„Nasz sztandar”	M. Traczewska	tekst liryczny	Utwór sentymentalny opiewający symbole narodowe i uwrażliwiający młodzież na ich konotacje	
32.	„Maryjka. Powieść dla dorastających panien” c.d.	Maria Reutówna	powieść	Powieść dla dziewcząt o charakterze dydaktyczno-moralizatorskim z akcentami patriotycznymi i religijnymi	
33.	„Polska jesień”	Róża Weysenhoffówna	tekst liryczny	Sentymentalny zachwyt nad pięknem polskiej jesieni	nr 10 z października
34.	„Emma z Jelińskich Dmochowska”	Ludwika Życka	publicystyka	Biografia Emmy Dmochowskiej ze szczególnym zaakcentowaniem jej działalności oświatowej i wkładu w polską literaturę	1925 r.
35.	„Maryjka. Powieść dla dorastających panien” c.d.	Maria Reutówna	powieść	Powieść dla dziewcząt o charakterze dydaktyczno-moralizatorskim z akcentami patriotycznymi i religijnymi	
36.	„Wigilia św. Katarzyny. (24 listopada 1498 r.) Obrazek sceniczny w trzech odsłonach”	Maria Reutówna	sztuka teatralna	Sztuka rozgrywająca się podczas obrony Lwowa przed Tatarami w 1498 r. z akcentami patriotycznymi i religijnymi, której bohaterami są m.in. 17-letnie dziewczyny, dzieci mieszczan	
37.	„Powstanie listopadowe 1930 r.”	dr Augustyn Sokółowski	publicystyka	Materiał (fragm. VI zeszytu „Polska obrazy i opisy”) z okazji rocznicy powstania listopadowego, prezentujący przykłady malarstwa poświęconego temu wydarzeniu wraz z komentarzem historycznym	nr 11 z listopada 1925 r.
38.	„Piosenka polska w r. 1830–31”	Maria Traczewska	publicystyka	Upamiętnienie powstania listopadowego; upowszechnianie pieśni towarzyszących powstańcom; pochwała bohaterskich postaw Polaków walczących za ojczyznę	
39.	„Z lat niewoli”	Ludwika Życka	opowiadanie	Obrazek z życia dziewczynek, młodych szwaczek wileńskich, uczących się na tajnych kompletach języka polskiego i słuchających o dziejach ojczystych	
40.	„Maryjka. Powieść dla dorastających panien” c.d.	Maria Reutówna	powieść	Powieść dla dziewcząt o charakterze dydaktyczno-moralizatorskim z akcentami patriotycznymi i religijnymi	

Lp.	Tytuł tekstu	Autor tekstu	Forma przekazu	Przesłanie wychowawcze tekstu w kontekście wychowania obywatelsko-patriotycznego	Numer „Dziś i Jutro”
41.	„Wezwanie”	Jadwiga Markowska	publicystyka	Wezwanie do zadumy nad ceną polskiej wolności, nad ofiarą, jaką zapłaciła za nią poprzednie pokolenia oraz motywacja do wyczerpanej pracy dla ojczyzny, aby odzyskaną niepodległość utrzymać	nr 12 z grudnia 1925 r.
42.	„Stare kantyczki”	Zofia Kossak-Szczucka	publicystyka	Historia dawnych kantyczek jako przejawu poezji ludowej, będącej ważną częścią „duszy narodu polskiego”	
43.	„Zabytki Zawady”	dr Władysław Bogatyński	publicystyka	Popularyzacja dziedzictwa narodowego na kanwie zabytków Zawady, miejscowości w zachodniej części Podkarpacia	

Źródło: czasopismo „Dziś i Jutro”, rocznik I (1925), AT, sygn. A.VI. 5-2.

Analizując pierwszy rocznik czasopisma „Dziś i Jutro”, którego poszczególne numery ukazywały się w ciągu 1925 roku, można wyodrębnić zbiór tekstów wpisujących się w zakres wychowania obywatelsko-patriotycznego, liczący 43 pozycje³². Najliczniejszą grupę stanowią w nim te o charakterze publicystycznym – 25 pozycji³³; dalej: liryczne – 4; poetyckie – 3; opowiadania i powieści – 8 (w tym jedna powieść w sześciu odcinkach)³⁴; utwór literacki – 1; sztuka teatralna – 1; przemówienie – 1. Ich kanwą tematyczną były: wątki historyczne, życiorysy kobiet zaangażowanych w sprawę narodową i działalność społeczną, dorobek kultury polskiej, tradycje ludowe, zabytki architektury, piękno przyrody ojczystej czy też praca organizacji zajmujących się formacją obywatelską i patriotyczną młodzieży polskiej. Wśród autorów tych materiałów wymienić można m.in. profesorów i wykładowców wyższych uczelni, takich jak np.: Stanisław Kutrzeba – historyk prawa i profesor UJ, Marian Sokołowski – botanik, taternik, działacz na rzecz ochrony przyrody, August Sokołowski – historyk, profesor UJ; znanych pisarzy i poetów, jak np.: Maria Reuttówna, Ludwika Życka czy też Zofia Kossak-Szczucka³⁵. Szpalty magazynu wypełniały też teksty związane z wychowaniem obywatelsko-patriotycznym, przygotowywane przez siostry urszulanki, podpisywane przeważnie pseudonimami np. artykuł pt. „Ze wspomnień *odrodzeniarki*” (pozycja

32 Zbiór nie obejmuje tekstów drobnych, ogłoszeń, niewielkich objętościowo sprawozdań czy też recenzji książek.

33 Do publicystyki zaliczono: artykuły popularnonaukowe, popularne, biografistykę i wspomnienia oraz felietony.

34 I. Socha sklasyfikowała „repertuar lekturowy” upowszechniany w magazynie „Dziś i Jutro” jako osadzony w tradycji historycznoliterackiej – staropolskiej, szczególnie romantycznej i z końca XIX stulecia. Zob. też, dz. cyt., s. 154.

35 M. J. Sochacka w przywołanych badaniach wyodrębniła następujące grupy autorów, piszących na łamach „Dziś i Jutro”: twórcy literatury polskiej, pisarze młodzieżowi, mniej znani poeci, mniej znani powieściopisarze, profesorzy uniwersyteccy, artyści, działacze społeczni, zakonnice, osoby związane z rodzinami zakonnymi, nauczyciele szkół urszulańskich, studenci jako pisarze, osoby nieznanne – piszące pod pseudonimami. Tam, dz. cyt., s. 182, tab. 16.

nr 6 w tabeli) oznaczony był inicjałami J. M., pod którymi ukrywała się siostra Ignacja Szydłowska, zaś rozważania na temat „Co uczynię w przyszłości?” (pozycja nr 21 w tabeli) snuła siostra Klara Zofia Zakrzewska, używająca w tym przypadku pseudonimu M. K.³⁶

W pierwszym roczniku „Dziś i Jutro” ważnym tekstem w kontekście popularyzacji idei i treści o charakterze obywatelskim i patriotycznym, odwołującym się przy tym do dziedzictwa historycznego, był artykuł wybitnego polskiego historyka prawa, Stanisława Kutrzeby, opublikowany w inauguracyjnym numerze pisma, zatytułowany „Katechizm narodowy z R. 1791”³⁷. Uczony poruszył w nim problematykę powinności obywatelskich, wychodząc od kontekstu mu współczesnego, by następnie przejść do kontekstu dziejowego, czego dokonał w oparciu o analizę tytułowego „Katechizmu narodowego”, wydanego w Warszawie w roku uchwalenia Konstytucji 3 maja. Dzieło to, wzorując się na formule katechizmu kościelnego, zawierało pytania i odpowiedzi ukazujące młodzieży „prawidła patriotyczne” i ich praktyczne zastosowanie w życiu narodowym. Stanisław Kutrzeba uwypuklił jednak te akcenty „Katechizmu”, które poświęcone były „powinnościom obywatelskim”. Jako najważniejsze wskazał pracę i służbę ojczyźnie zarówno radą, jak i majątkiem, jej obronę przed wrogami, tak zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi, i dalej: obronę jej praw, pierwszeństwo jej interesów nad partykularyzmami, jak również unikanie przekupstwa. W swoim wywodzie podkreślił obowiązek poznania przez obywateli prawa, a także moralności i polityki swojego kraju, gdyż: „[...] bez nich żadne państwo nie może być dobrze rządzone”³⁸. W tym aspekcie przywołał również obowiązek przeciwdziałania wpływom obcych państw na politykę wewnętrzną kraju oraz czujności względem ich tajnych działań zmierzających do rozkładu struktur państwowych. Autor przypomniał naukę zawartą w „Katechizmie”, iż: „narody mogą stracić swoją wolność, albo poprzez niewiedomość, albo poprzez oszukanie, albo przez zepsucie, albo na koniec przez gnuśność”³⁹. W konkluzji wskazał, że myśl zawarta w omawianym przez niego dziele historycznym, pomimo iż została sprecyzowana na kanwie doświadczeń narodowych z epoki saskiej, jest niezwykle aktualna w ówczesnym okresie odradzania się państwa polskiego, a znajomość obowiązków obywatelskich przez Polaków jest niezbędna do uniknięcia tych błędów, które doprowadziły do upadku naszej państwowości.

Echa myśli S. Kutrzeby można dostrzec w opracowaniu pt. „Zarys dziesięciolecia odrodzonej Polski”, przygotowanym przez uczennicę V kursu I Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego im. Bł. Kingi w Tarnowie, które zostało nagrodzone w konkursie historycznym dla maturzystek i opublikowane w numerze piątym „Dziś i Jutro” ze stycznia 1929 roku⁴⁰. Obszerny uczniowski esej zakończony został następującym wezwaniem: „Naród polski może być dumny z dorobku swojego dziesięciolecia; – nie możemy jednak spoczywać na laurach. Wewnętrzni i zewnętrzni

---

36 Zestawienie pseudonimów urszulanek piszących w „Dziś i Jutro” opracowała M. J. Sochacka. Zob. też, dz. cyt., s. 179–181, tab. 15.

37 „Dziś i Jutro” 1925, R. I, nr 1, s. 8–9 (AT, sygn. A.VI. 5-1).

38 Tamże, s. 9.

39 Tamże.

40 „Dziś i Jutro” 1929, R. V, nr 5, s. 117–120 (AT, sygn. A.VI. 5-4).

wrogowie pracują bezustannie nad wszczęciem w dusze polskie jadu niewiary, odwrócenia od Boga. Ze wszystkich stron posiada Polska otwarte granice, spoza których czyhają wrogowie. Obrona zewnętrzna i dalsza odbudowa wewnętrzna wymaga wysiłku wszystkich"⁴¹.

Ze względu na fakt, iż omawiane pismo było dedykowane przede wszystkim młodemu dziewczętom, jego treść koncentrowała się na przesłaniu adresowanym do tej grupy docelowej. Należy zaznaczyć, że u zarania powstania periodyku następowała stopniowa zmiana ideału wychowawczego kobiety, kreowanego przez siostry urszulanki. W okresie przedwojennym ideałem tym była „dobra matka i pani domu”. Z kolei na kanwie zmian społecznych zachodzących po I wojnie światowej, w tym także tych dotyczących pochodzenia uczennic szkół prowadzonych przez urszulanki, pojawił się w ich myśli i praktyce pedagogicznej nowy styl oraz cel wychowawczy, a jego ideałem była „inteligentna i umiejąca pracować dziewczyna o solidnym charakterze, która nie zachwiałaby się w swoich katolickich przekonaniach"⁴². Zaznaczyć należy także, że „wychowawczynie w habitach” zauważały zmiany w zakresie psychiki młodych dziewcząt, dokonujące się m.in. pod wpływem dynamicznej ewolucji obyczajowości. W jednym z referatów wygłoszonych podczas zjazdu pedagogicznego delegatek zgromadzeń zakonnych w maju 1937 roku podkreślano: „Musimy uświadomić sobie w pełni niezaprzeczalny fakt, że jest ona (psychika dziewcząt – przyp. autora) zasadniczo różną od dawnej, przedwojennej. Młoda dziewczyna współczesna jest ze sprawami życia obznajmiona, otrzaskana, widzi najczęściej tyle zła bezpośrednio w życiu, że mowy nie ma o tym, by ją od tego kontaktu uchronić, a chodzi tylko o to, by ją uodpornić"⁴³.

W ramach dążenia do urzeczywistnienia wspomnianego nowego ideału urszulińskiego w przekazie i praktyce wychowawczej uwzględniane były także elementy formacji obywatelsko-patriotycznej, czego interesującym i znamienym przykładem na łamach „Dziś i Jutro” był artykuł Juliuszowej Albinowskiej pt. „Kobieta Polka przy pracy"⁴⁴. Warto w tym miejscu nadmienić, iż była ona znaną i cenioną pisarką, publicystką, autorką licznych poradników dla kobiet, w tym z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego, z których najpopularniejszy był wielokrotnie wznawiany „Dom oszczędny"⁴⁵. W tekście tym przywołany został aspekt dziejowy nauczania kobiet, zwieńczony konkluzją, że w minionych stuleciach były one edukowane jedynie do takiego poziomu wiedzy, jaki osiągalni tylko najmniej wykształceni mężczyźni. Miało to wynikać z obawy, iż wykształcona kobieta nie będzie chciała w odpowiednim

---

41 Tamże, s. 120.

42 M. B. Barthel de Weydenthal, dz. cyt., s. 30; A. Rogozińska, *Szkoły Sióstr Urszulanek w Tarnowie...*, s. 205.

43 M. Kieszkowska, *Lektura młodzieży starszej jako zagadnienie wychowawcze*, „Biuletyn sprawozdawczy I Zjazdu Pedagogicznego Delegatek Zgromadzeń Zakonnych odbytego w Warszawie w dn. 1–3 maja 1937 r.”, s. 44 (AT, sygn. IV. 1-24-24).

44 „Dziś i Jutro” 1925, R. I, nr 1, s. 19–20 (AT, sygn. A.VI. 5-1).

45 Zob. szerzej: I. Wodzińska, *Obraz kobiecego gospodarstwa domowego w przedwojennych poradnikach Juliuszowej Albinowskiej*, [w:] *Prowincja galicyjska wokół I wojny światowej*, red. T. Pudłocki, A. S. Więch, Przemyśl 2014, s. 23–31.

stopniu poświęcać się sprawom domowym i rodzinnym. Tym samym nie mogła stać się „dobrą matką i panią domu”. Jednak progres czasów oraz istotne zmiany w tym obszarze pozwoliły Juliuszowej Albinowskiej skonstatować, że aby kobieta mogła dobrze spełniać swoje obowiązki, winna być wyedukowana, gdyż większa część dochodów rodziny przechodziła właśnie przez jej ręce. W związku z tym to od kobiety zależało, czy wydatki domowe stawały się racjonalne. Autorka wpisała rozwój gospodarstw domowych, prowadzonych przez kobiety, w rozwój gospodarczy kraju oraz dorobek całego narodu. Pogląd ten korespondował ze wspomnianym wcześniej nowym ideałem i celem wychowawczym szkół urszulińskich, uświadamiając przy tym młode dziewczyny, przyszłe panie gospodarstw domowych, o szczególnej roli, jakie w związku z tym pełnią w życiu całego społeczeństwa. Aby pogłębić ten efekt i jeszcze bardziej docenić rolę kobiety w perspektywie całokształtu gospodarki narodowej, Juliuszowa Albinowska przywołała w swoim tekście szacunki, według których 95% ludności żyło i rozwijało się w rodzinach, czyli w gospodarstwach domowych. Według niej był to dowód na to, że to kobiety „rozporządzają największą częścią zarobku całego narodu”⁴⁶.

Idea oszczędzania dla dobra ojczyzny pojawiła się także w artykule zatytułowanym „Pro Patria”, ogłoszonym w numerze drugim pisma w 1926 roku⁴⁷. Problematyka ta była wówczas szczególnie aktualna w kontekście bieżących problemów gospodarczych i złej sytuacji ekonomicznej kraju. Z silnie odczuwalnymi skutkami społecznymi i porażkami reform rządowych korespondował następujący akapit tego artykułu: „Idea państwowa wymaga dziś ofiar od społeczeństwa, lecz sanacja skarbu państwa będzie w dalszej konsekwencji sanacją stosunków społecznych, tylko przetrwajmy ten moment krytyczny”⁴⁸. W artykule znalazła się również odpowiedź na pytanie, co w obecnej sytuacji winna zrobić polska dziewczyna, chcąc pomóc ojczyźnie, wyrażona następującym zdaniem: „Niech oszczędza grosz każdy, niech pracuje w zakresie własnych obowiązków, niech wyrzeknie się strojów kosztownych, niech popiera swymi drobnymi zakupami wyłącznie przemysł krajowy”⁴⁹. Tekst zakończył wymowny apel do młodzieży: „Dzieci polskiej ziemi! pracujcie, oszczędzajcie, zapominajcie o sobie, zbierajcie złoto do skarbcza ojczystego, a wiecznotrwałe będą zasługi wasze w boju o utrzymanie niepodległej i silnej Ojczyzny”⁵⁰. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, iż treści te nie powstawały w oderwaniu od poglądów wyrażanych wówczas przez część polskich polityków, filozofów i pedagogów, którzy rozbudzanie świadomości gospodarczej u dzieci i młodzieży uznawali za nieodłączną część wychowania obywatelskiego. W grupie pedagogów lansujących te idee w drugiej dekadzie istnienia wolnej Polski był m.in. Sergiusz Hessen. Widział on jako cel tego rodzaju wychowania uczenie myślenia ekonomiczno-gospodarczego oraz przygotowanie pełnowartościowego obywatela i pracownika, co w wymiarze ogólnospołecznym miało przyczynić

---

46 „Dziś i Jutro” 1925, R. I, nr 1, s. 20 (AT, sygn. A.VI. 5-1).

47 „Dziś i Jutro” 1926, R. II, nr 2, s. 17–18 (AT, sygn. A.VI. 5-2).

48 Tamże, s. 17.

49 Tamże, s. 18.

50 Tamże.

się do poprawy sytuacji gospodarczej w kraju⁵¹. Idea wychowania gospodarczego była w Rzeczypospolitej szczególnie aktualna w okresie kryzysu gospodarczego i recesji występujących w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości oraz na przełomie lat 20. i 30.⁵²

Należy zauważyć, iż również w tekstach publikowanych na łamach „Dziś i Jutro” poświęconych formacji religijno-moralnej młodych dziewcząt wplatanie były elementy wychowania obywatelsko-patriotycznego. Takie połączenie znalazło się m.in. w artykule profesora UJ, filozofa Witolda Rubczyńskiego zatytułowanym „Jedno z powołań katolickiej polskiej”, opublikowanym w numerze z września 1926 roku⁵³. Rozważania autora osnute były na kanwie tematyki rozwodów, a także upowszechniających się ślubów cywilnych. W konkluzji tekstu znajdujemy sformułowany przez W. Rubczyńskiego ideał kobiety katolickiej – „prawdziwie kochającej i działającej zbawiennie na charakter męża”⁵⁴. Podsumowując, autor stwierdził, iż im więcej będzie pań wpisujących się w ten ideał, tym mniej będzie przypadków „wykolejenia obywateli, a zwłaszcza funkcjonariuszów państwa, z drogi uczciwości i obowiązku przez wpływ ich próżnych i bezmyślnych żon”⁵⁵.

Kolejną grupą tekstów, jaką można wyodrębnić w obszarze treści patriotyczno-obywatelskich publikowanych w czasopiśmie „Dziś i Jutro”, były artykuły poświęcone postaciom kobiet, zasłużonych w dziejach narodowych, których przykład życia i działalności stanowił urzeczywistnienie ideału wychowawczego propagowanego przez siostry urszulanki. W pierwszym roczniku periodyku znajdujemy opracowania poświęcone następującym zasłużonym Polkom: Eleonorze z Gagatkiewiczów Ziemieckiej, Emilii Szczanieckiej, Antonii Machczyńskiej, Cecylii Niewiadomskiej i Emmie z Jelińskich Dmochowskiej. We wszystkich tych biografiach lub wspomnieniach akcentowane były te elementy ich życiorysów, cechy osobowościowe bądź postawa życiowa, pozwalające uwrażliwiać młode czytelniczki na wartości obywatelskie i patriotyczne. Przykładem takiego budowania narracji w omawianej grupie tekstów jest m.in. zwieńczenie artykułu poświęconego Emilii Szczanieckiej, który podsumowany został następującym apologetycznym zdaniem: „Piękne życie zakończyła w późnym wieku, zarysowując się w pamięci potomnych, jako ideał szlachetny w wielkich poświęceniach i w ciężkiej codziennej pracy dla utrzymania zagonu ojczystego, niewiasty – Polki”⁵⁶. Z kolei w uwagach końcowych artykułu poświęconego pisarce Emmie Dmochowskiej zwrócono uwagę, iż: „Rozwój umysłowy młodzieży nie zastąpi głębi i rozwoju moralnego – bez którego tyle dusz się marnuje. Od tego chciała chronić polską kobietę Dmochowska – i cześć jej za tę tendencję”⁵⁷.

---

51 K. Jakubiak, *Praca jako podstawa twórcza obywatela w polskiej myśli filozoficznej i pedagogicznej czasów nowożytnych*, „Szkola – Zawód – Praca” 2015, nr 9, s. 19.

52 Tamże.

53 „Dziś i Jutro” 1926, nr 14/15, s. 211 (AT, sygn. A.VI. 5-2).

54 Tamże.

55 Tamże.

56 „Dziś i Jutro” 1925, R. I, nr 3, s. 81 (AT, sygn. A.VI. 5-1).

57 „Dziś i Jutro” 1925, R. I, nr 10, s. 253 (AT, sygn. A.VI. 5-1).

W tekstach o przesłaniu obywatelsko-patriotycznym, ukazujących się w periodyku „Dziś i Jutro”, szczególnie akcentowana była idea pracy, zwłaszcza pracy dla dobra ojczyzny. Był to niezwykle częsty motyw wielu tego rodzaju materiałów publicystycznych, niezależnie od okresu, w którym one powstawały. Akcentowanie pracy jako elementu wychowawczego obecne było zarówno w polskiej myśli społecznej, politycznej, filozoficznej, jak również pedagogicznej przez cały okres II Rzeczypospolitej, a sama cecha pracowitości występowała w formułowanych wówczas przez różne środowiska ideałach Polaka⁵⁸. Kierunek ten przeniknął także do refleksji pedagogicznej sióstr urszulanek, aczkolwiek miał on swoje ugruntowanie w pedagogice katolickiej, jak pisał w 1920 roku, w kontekście zagadnienia miłości do ojczyzny ks. Wacław Kosiński, w swoim podręczniku dla wychowawców i nauczycieli: „nacisk jednak największy obok uczucia należy kłaść na obowiązkowość, która czyni w przyszłości dobrych synów Ojczyzny”⁵⁹. Znalazło to odzwierciedlenie w treściach upowszechnianych za pośrednictwem czasopisma „Dziś i Jutro”. Jako przykład w tym aspekcie można wskazać tekst o znamienym tytule „Do pracy!”, opublikowany w pierwszym numerze tego periodyku z września 1929 roku⁶⁰. Zawarte w nim zostało wezwanie skierowane do „przyszłych pracowników, matek i obywateli” – o zrozumienie czym jest praca – „jakim klejnotem, jaką wartością bezcenną”. W ramach motywacji młodych dziewcząt ukazano pracę jako drogę do osiągnięcia szczęścia w ognisku rodzinnym, uznania u ludzi, poczucia własnej wartości moralnej, a w końcu silnej i zasobnej ojczyzny, szanowanej przez inne państwa. Dlatego też w swojej świadomości miały one utrzymywać poczucie obowiązku, tak aby być „cegłkami w wielkiej odbudowie Ojczyzny i szlachetnymi pracownikami w domu, rodzinie i szkole”⁶¹. Kilka numerów wcześniej, w felietonie na rozpoczęcie roku szkolnego o tym samym tytule, omawiano kwestię „codziennej szkolnej pracy”, tłumacząc, że: „W pracy szkolnej mamy wspólny cel: przysporzyć Polsce dzielnych pracowników, którzyby coraz doskonalej realizowali w życiu publicznym i prywatnym ideały miłości Boga i Ojczyzny”⁶².

O znaczeniu pracy dla kraju przypomniano również przy okazji świąt państwowych, przede wszystkim 11 listopada, w latach 30. akcentując m.in. konieczność podejmowania wysiłku dla budowania potęgi państwa, jak pisała w okolicznościowym tekście jedna z uczennic z klasy VI: „I z każdym rokiem, jeżeli będziemy dokładać do dzieła budowy silnej, czystej Polski czyn po czynie, wysiłek po wysiłku, 11 listopada będzie nabierał coraz większego znaczenia, stanie się nie tylko uroczystym symbolem szalonego wysiłku zerwania obcej przemocy, ale także świętem na pozór szarego czynu, codziennego znojnego wysiłku”⁶³. Treści tego rodzaju, pojawiające się na łamach analizowanego czasopisma, silnie korespondowały z modelem obywatela,

---

58 K. Jakubiak, *Praca jako podstawa twórcza obywatela w polskiej myśli filozoficznej i pedagogicznej...*, s. 16.

59 W. Kosiński, *Pedagogika. Podręcznik dla wychowawców i nauczycieli*, Poznań-Warszawa 1920, s. 205.

60 „Dziś i Jutro” 1929, R. VI, nr 1, s. 1 (AT, sygn. A.VI. 5-5).

61 Tamże.

62 „Dziś i Jutro” 1928, R. V, nr 1, s. 1 (AT, sygn. A.VI. 5-4).

63 „Dziś i Jutro” 1933, R. X, nr 3, s. 66 (AT, sygn. A.VI. 5-9).

upowszechnianym w procesie wychowania przez sanacyjną literaturę pedagogiczną. Model ten zawierał w sobie dwie natury – bojownika i pracownika⁶⁴. K. Jakubiak wyodrębnił następujące cechy tego modelu: „podporządkowanie osobistego i grupowego interesu interesom państwa, silna wola i charakter, zdyscyplinowanie, odpowiedzialność, samodzielność, pracowitość, zaangażowanie w życie zbiorowe oraz elementarne wartości moralne”⁶⁵. Jak zauważył, idea pracy była wartością konstytutywną filozofii ideologii piłsudczykowskiej⁶⁶. Co należy też zaznaczyć, uświadamianie uczniów w kwestii znaczenia i wartości pracy odbywało się też poprzez artykuły historyczne, w których akcentowano pracę, czyn i poświęcenie potomnych, na rzecz sprawy ojczystej. Przykładem takiej narracji były m.in. wspomniane wcześniej teksty poświęcone postaciom zasłużonych Polek, ale i także wspomnienia o postaciach historycznych bądź teksty uczniowskie, w których młodzi publicyści często utożsamiali pracę na rzecz państwa z odpowiedzialną i sumienną nauką czy też działalnością w organizacjach uczniowskich i aktywnością pozaszkolną.

Tabela nr 2. Teksty zawierające treści wpisujące się w zakres wychowania obywatelsko-patriotycznego w roczniku VIII „Dziś i Jutro”, ukazującym się od września 1931 do czerwca 1932 roku

Lp.	Tytuł tekstu	Autor tekstu	Forma przekazu	Przesłanie wychowawcze tekstu w kontekście wychowania obywatelsko-patriotycznego	Numer „Dziś i Jutro”
1.	„Treny Żeromskiego”	Jan Dürr	publicystyka	Analiza noweli „Złe spojrzenie” S. Żeromskiego; upowszechnianie dorobku literatury narodowej	nr 1 z 15 września 1931 r.
2.	„Babunia”	Janina Steinbokówna	opowiadanie	Sentymentalny obraz wiekowej kobiety z rodu Rawiczów, doświadczonej przez życie, które było wplecione w trudne losy ojczyzny; budzenie w młodzieży szacunku wobec przodków oraz żyjących świadków historii	
3.	„Wrażenia z wycieczki nad polskie morze”	anonimowa uczennica, uczestniczka wycieczki	relacja	Opis wycieczki uczennic z Włocławka nad polskie morze; budowanie przywiązania młodzieży do obecności Polski nad Bałtykiem	

64 M. Stolarczyk, *Wychowanie państwowe w Drugiej Rzeczypospolitej w świetle programów szkolnych (po wprowadzeniu reformy oświatowej z 1932 roku)*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2018, t. 37, z. 3, s. 218.

65 K. Jakubiak, *Idea wychowania obywatelskiego w polskiej myśli pedagogicznej przełomu XIX i XX wieku oraz okresu II Rzeczypospolitej*, „Chowanna” 1998, t. 2, s. 68; Sławomir Czerwiński, sanacyjny Minister WRiOP uznał, że taki właśnie model jest niezbędny odrodzonemu państwu, gdyż: „potrzebny jest mu typ obywatela, któryby dzielną pracą powszednią, ale w potrzebie świętym zapałem walki stwierdzał swój czynny, szczery patriotyzm”. S. Czerwiński, *O ideał wychowawczy szkoły polskiej*, „Oświata i Wychowanie” 1929, z. 4, s. 357; E. Magiera, *Teoretyczne podstawy wychowania państwowego w Polsce okresu międzywojennego (zarys problematyki)*, „Forum Pedagogiczne” 2019, t. 9, nr 1, s. 126.

66 K. Jakubiak, *Wychowanie państwowe jako ideologia wychowawcza sanacji. Kształtowanie i upowszechnianie w periodycznych wydawnictwach społeczno-kulturalnych i pedagogicznych*, Bydgoszcz, 1994, s. 40.

Lp.	Tytuł tekstu	Autor tekstu	Forma przekazu	Przesłanie wychowawcze tekstu w kontekście wychowania obywatelsko-patriotycznego	Numer „Dziś i Jutro”
4.	„Ś. P. Artur Oppman”	–	publicystyka	Wspomnienie pośmiertne poety Artura Oppmana z podkreśleniem jego zasług dla Warszawy i ojczyzny	nr 2 i 3 z października i listopada 1931 r.
5.	„Treny Żeromskiego” c.d.	Jan Dürr	publicystyka	Analiza noweli „Złe spojrzenie” S. Żeromskiego; upowszechnianie dorobku literatury narodowej	nr 4 z grudnia 1932 r.
6.	„Stanisław Wyspiański”	Maria Pelczarowa	publicystyka	Ukazanie twórczości literackiej S. Wyspiańskiego jako przepełnionej duchem narodowym, ideą niepodległości, marzeniem o wolności Polski	nr 7 z marca 1932 r.
7.	„Ukraina w pieśni”	Ryśka M., uczennica kl. VII	utwór liryczny	Sentymentalna zaduma, przepełniona tęsknotą za dawną chwałą kresów	
8.	„Ś. P. X. Biskup Zygmunt Łoziński”	–	publicystyka	Wspomnienie pośmiertne bpa Z. Łozińskiego z podkreśleniem jego zasług dla Kościoła i ojczyzny	nr 8 z kwietnia 1932 r.
9.	„O drewnianych kościołkach Podhala”	–	publicystyka	Opis drewnianych kościołów z okolic Podhala z apelem o ochronę i zachowanie tego dziedzictwa narodowego	nr 9 z maja 1932 r.
10.	„Lotnictwo”	Tadeusz Chr., uczeń VI kl. gimnazjum	publicystyka	Upowszechnianie idei Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej (LOPP)	nr 10 z czerwca 1932 r.

Źródło: czasopismo „Dziś i Jutro”, rocznik VIII (wrzesień 1931 – czerwiec 1932), AT, sygn. A.VI. 5-7.

W roczniku VIII „Dziś i Jutro”, ukazującym się od września 1931 do czerwca 1932 roku, zidentyfikowanych zostało 10 materiałów zawierających wartości obywatelsko-patriotyczne⁶⁷. Trzy z nich poświęcone były twórczości literackiej polskich pisarzy i poetów (w tym jeden materiał podzielony na dwie części) – jeden pióra znanego historyka literatury Jana Dürra, drugi Marii Pelczarowej; dwa teksty to wspomnienia pośmiertne zasłużonych Polaków, opracowane w związku z ich zgonem; jedno opowiadanie autorstwa urszulanki, siostry Janiny Steinbok; jeden tekst charakteryzujący architekturę drewnianych kościołów z okolic Podhala i ukazujący je jako cześć dziedzictwa narodowego; trzy teksty będące twórczością uczniowską.

W latach 30. teksty o przesłaniu obywatelsko-patriotycznym, publikowane w czasopiśmie „Dziś i Jutro” wpisywały się wyraźnie w ideę wychowania państwowego, nowej pedagogiki lansowanej przez przedstawicieli rządzącego obozu sanacyjnego. W związku z tym w wymiarze wychowawczym w polskiej oświacie dokonywała się stopniowa ewolucja ideału wychowawczego w kierunku państwowo-obywatelskim. I tak – w numerze trzecim rocznika X, który ukazał się w listopadzie 1933 roku, okazją

⁶⁷ Zbiór nie obejmuje tekstów drobnych, ogłoszeń, niewielkich objętościowo sprawozdań czy też recenzji książek.

do uwypuklenia tych treści stała się 15. rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości, co zostało także symbolicznie podkreślone poprzez zamieszczenie na okładce tego numeru konturów państwa polskiego, wkomponowanych w tytuł periodyku. Tekstem otwierającym numer była refleksja znanej nauczycielki i pedagoga, Ireny Posselt, zatytułowana „Młodzież przyszłością narodu”⁶⁸. Wpisywała się ona w pełni w założenia nowej doktryny wychowawczej, czemu autorka dała wyraz już na wstępie, posługując się cytatem zaczerpniętym z „Pism wybranych” Józefa Piłsudskiego, którego określiła jako „ukochanego Wychowawcę”. Kreśląc swoje rozważania postawiła odnoszące się do młodzieży znamienne pytanie: „Jaką my chcielibyśmy ją (młodzież – przyp. aut.) widzieć i do czego ma dążyć, a jak ma rozumieć i jak spełniać ma obowiązki wobec państwa, okupionego krwią jej Ojców i wykutego żelazną wolą Wodza?”⁶⁹. Udzielając odpowiedzi na nie, podkreśliła, że młodzi muszą zrozumieć swoje obowiązki wobec innych i uczyć się dużo dawać z siebie, natomiast państwo wymaga nie słów, lecz czynów, a okres młodzieńczy ma być zaprawą do przyszych czynów. Bowiem państwo potrzebuje obywateli zarówno sprawnych duchowo, fizycznie, jak i umysłowo. Postulaty te zostały również zawarte w głównym artykule tego numeru pt. „W 15-tą rocznicę niepodległości”⁷⁰. Oprócz apologetycznej wersji polskiej drogi do niepodległości z J. Piłsudskim w centrum, w tekście zawarte zostały oczekiwania wobec młodzieży, której za cel nadrzędny postawiono ocalenie bytu własnego państwa. Aby mógł on zostać spełniony, państwo potrzebowało obywateli o „wytrobionej, niespożytej wartości moralnej, o silnym charakterze, świadomych swej odpowiedzialności”⁷¹. Polska domagała się ludzi czynu – mądrych, ofiarnych, potrafiących poświęcić swoje własne dobro dla idei i dla nadrzędnego celu. Za ideał wychowawczy uznany został obywatel o wysokiej kulturze chrześcijańskiej, umysłowej, państwowej i społecznej. Ten ideał winien zostać osiągnięty dzięki systemowi wychowania: „Młodzież nasza – podkreślił autor o inicjatorach Z. O. – wytrobiona w organizacjach szkolnych, w sodalicjach, harcerstwie, przysposobieniu do obrony kraju – wyćwiczona fizycznie, będzie tą siłą państwa – jej podporą i potęgą – niezachwianą i niespożytą”⁷².

Poprzez dobór odpowiednich treści redakcja czasopisma „Dziś i Jutro” włączyła się także w budowanie legendy marszałka J. Piłsudskiego i utrwalanie jej w umysłach młodzieży polskiej. Listopadowe numery periodyku koncentrowały się na akcentowaniu wkładu czynu legionowego w proces odzyskania niepodległości, wplatając go w cały historyczny zastęp narodowych irredentystów – jak barwnie pisał w tekście pt. „Urodzeni w niewoli – wyrosli w wolności” młody lwowski kadet Jan Kiselka: „Dopiero jasny błysk legionowej szabli Dąbrowskiego wyniósł z powrotem na firmament Europy cudną tęczę polskiego oręża, która śnieżąc się bielą pół moskiewskich, lśniąc falą Elstery, migocząc granatem nocy listopadowej, świecąc czerwienią r. 1863, zatoczyła łuk ponad wiekiem dziewiętnastym i opadła na błękitne wstęgi szabel i bagnatów Legionów Piłsudskiego, a spłynąwszy lekko, niby krew wroga, po gładkiej powierzchni

68 „Dziś i Jutro” 1933, R. X, nr 3, s. 49–50 (AT, sygn. A.VI. 5-9).

69 Tamże, s. 49.

70 Tamże, s. 51–53.

71 Tamże, s. 53.

72 Tamże.

stali – rozsnuła się złota legenda po kartach naszej historii, przynosząc Polsce wolny byt”⁷³. W tekście tym, w odniesieniu do osoby J. Piłsudskiego autor użył następujących apologetycznych oraz sentymentalnych zwrotów i określeń: „nieubłagany burzyciel przestarzałych układów społecznych”, „nieugięty w boju wódz”, „Budowniczy Polski”, „Wódz kochany”, „Największe Serce Polski, co całe życie biło dla Ojczyzny”.

W 1935 roku dużo miejsca postaci J. Piłsudskiego poświęcono także w marcowym numerze pisma. Była to kolejna okazja do umacniania jego legendy w młodych umysłach i w przestrzeni edukacyjno-wychowawczej. Legenda ta koncentrowała się konsekwentnie na dwóch obszarach. Pierwszy ukazywał osobę J. Piłsudskiego jako wodza, który dzięki czynowi zbrojnemu doprowadził do odzyskania przez Polskę niepodległości. Zaś drugi kreował go na „budowniczego państwa” i twórcę jego „potęgi”. Wpisując się w te obszary mitologizacji postaci J. Piłsudskiego, redakcja „Dziś i Jutro” przypominała obszernie fragmenty jego odczytu na Zjeździe Legionistów we Lwowie z 3 sierpnia 1923 roku pt. „O wartości żołnierza legionów”. Z kolei w refleksyjnym tekście „Wodzowie narodu” były legionista, żołnierz WP, pisarz i pedagog Bolesław Karpiński przedstawił dwie figury retoryczne – nauczyciela-poety, w tej roli – Stanisław Wyspiański oraz Wodza-Budowniczego w osobie Józefa Piłsudskiego. Ten pierwszy pozostawił Polakom swoje przesłanie i nauki zawarte w „Weselu”, które to rozumiał i wprowadził w czyn ten drugi. Tym samym J. Piłsudski stał się w myśli B. Karpińskiego ideowym spadkobiercą i kontynuatorem dziedzictwa wybitnych polskich wieszczów nurtu romantycznego i pozytywistycznego, nawołujących naród do oczyszczenia się z wad i popełnionych win. I dalej pisarz apelował: „Mając wzniosłe słowa, przykłady i czyny tych dwóch przywódców narodu, powinniśmy się otrząsnąć ze wszystkiego, co nam przeszkadza na drodze do potęgi i chwały. Słuchając zza świata słów poety i żyjącego Wodza-Oswobodziciela rozkazy wypełniając, bez wątpienia zajdziemy na słoneczne szczyty przeznaczone przez Stwórcę na wieczne mieszkanie dla naszej Ojczyzny”⁷⁴.

Bardziej prostolinijnie, ale równie patetycznie wypowiadała się o J. Piłsudskim młodzież szkolna, angażując do tego także swoje talenty literackie, szczególnie w okolicach kolejnych listopadowych rocznic odzyskania przez Polskę niepodległości. Echa tej twórczości przenikały na strony „Dziś i Jutro”, czego przykładem jest wiersz „Cześć Bohaterom” uczniicy klasy V jednego z urszulańskich gimnazjów. Oprócz hołdu dla komendanta i jego legionistów młoda poetka powiązała ich poświęcenie na rzecz wolności ze wskazaniem dla młodego pokolenia na konieczność pracy dla dobra niepodległej ojczyzny:

Więc wzniesmy okrzyk na cześć Brygadiera,
Owego Polski nowej Bohatera –
I towarzyszy, co szli z Nim w Wierności,
W twardej, żołnierskiej swojej powinności.
Niechaj Im będzie wieczna cześć i chwała!

73 „Dziś i Jutro” 1934, R. XI, nr 3, s. 50 (AT, sygn. A.VI. 5-10).

74 „Dziś i Jutro” 1935, R. XII, nr 7, s. 157 (AT, sygn. A.VI. 5-10).

Niech laur zwycięski uwieńczy ich skronie,
 Że z ich ofiary Polska zmartwychwstała,
 Że nam do pracy rwą się wolne dłonie...⁷⁵

Z kolei w czerwcu 1935 roku ukazał się ostatni numer z rocznika XI „Dziś i Jutro”, w całości poświęcony osobie pierwszego marszałka Polski, w związku z jego śmiercią, żałobą i hołdem, jaki oddawało mu wówczas społeczeństwo polskie. Otwierał go przedruk „Orędzia do Narodu” prezydenta Ignacego Mościckiego wydanego na Zamku Królewskim w Warszawie 12 maja 1935 roku. Kolejne teksty, pisane w żałobnym, apologetycznym tonie, relacjonowały przebieg i atmosferę uroczystości pogrzebowych, podkreślały zasługi zmarłego dla odzyskania niepodległości i odbudowy państwowości polskiej, odwoływały się do lat dzieciennych bohatera, przywoływały wspomnienia o nim. Treści poświęcone „Dziadkowi” wypełniły również w tym numerze dział „Jutro”, redagowany samodzielnie przez młodzież⁷⁶, która symbolicznie ślubowała przy jego trumnie: „Więc choć w sercach naszych ból trwać będzie, jednak zabierzemy się do pracy, dla naszej drogiej Ojczyzny. Nie pozwolimy Jej upaść, nie pozwolimy na załamanie się tej potęgi, do której Ją doprowadziłeś, a w razie potrzeby oddamy za Nią swe młode życie”⁷⁷. W numerze tym nie zabrakło także wezwania od przełożonej generalnej polskich urszulanek Marii Cecylii Łubieńskiej. „Przeżywamy wszyscy żałobę po śmierci nieodżałowanego Bohatera i Ojca Ojczyzny naszej” – podkreślała siostra Łubieńska. W związku z tym nawoływała ona do modlitwy i postawy obywatelskiej: „Obowiązkiem naszym świętym jest spłacać modlitwą i obywatelską pracą dług wdzięczności zaciągnięty wobec Tego, dzięki któremu jesteśmy tym, czym jesteśmy”⁷⁸.

Warto też zauważyć, iż po śmierci J. Piłsudskiego na łamach „Dziś i Jutro” nie propagowano osoby Edwarda Śmigłego-Rydza, kreowanego w odbiorze społecznym na następcę zmarłego marszałka. Natomiast umacniano pozytywny wizerunek prezydenta I. Mościckiego. Dla przykładu – w lutowym numerze z 1937 roku pojawił się tekst zatytułowany „Czy umiemy patrzeć?”, napisany przez siostrę Jadwigę Szarską⁷⁹. Stanowił on rozważanie na kanwie fotografii portretowej Prezydenta RP, akcentujące dostojność bijącą z prezydenckiego oblicza, przenikliwość jego spojrzenia, zatroskanie sprawami kraju uwidaczniające się na czole oraz powagę życia „Obywatela wolnej Polski”. Autorka zakończyła swój felieton pytaniem do młodzieży: „Czy na tę twarz pełną wyrazu – na ten Symbol Spraw wielkich – patrzeć umiemy?”⁸⁰. Natomiast rok wcześniej młodzi czytelnicy urszulańskiego periodyku mieli okazję „zwiedzić” Zamek Królewski w Warszawie i „uczestniczyć” w ceremonii wręczenia przez I. Mościckiego biretu kardynalskiego Francesco Marmaggiemu, co zostało w ciepłych słowach opisane w artykule pt. „Siedziba Pana Prezydenta”⁸¹.

75 „Dziś i Jutro” 1934, R. XI, nr 4, s. 88 (AT, sygn. A.VI. 5-10).

76 Młodzieżowy dział „Jutro” ukazywał się od rocznika VIII „Dziś i Jutro”.

77 „Dziś i Jutro” 1935, R. XI, nr 10, s. 233 (AT, sygn. A.VI. 5-10).

78 Tamże, s. 231.

79 „Dziś i Jutro” 1937, R. XIII, nr 10, s. 146 (AT, sygn. A.VI. 5-12).

80 Tamże.

81 „Dziś i Jutro” 1936, R. XII, nr 6, s. 122–124 (AT, sygn. A.VI. 5-11).

W latach 30. na łamach „Dziś i Jutro” ukazywały się teksty poświęcone sprawom polskiego lotnictwa, a także działalności Ligi Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej⁸². W październiku 1934 roku treści te pojawiły się w związku z organizacją w Warszawie, w sierpniu tegoż roku, Międzynarodowych Zawodów Samolotów Turystycznych *Challenge* 1934, które zakończyły się zwycięstwem ekipy polskiej w składzie Jerzy Bajan i Gustaw Pokrzywka, startujących na samolocie RWD-9. Wydarzenie to w podniosłym tonie relacjonował obszerny artykuł Deny Mazaraki. Pisała w nim patetycznie: „Oto znowu przed Europą lotnicy świadczą o pierwszeństwie naszych skrzydeł, naszych motorów, znowu przekazują historii nazwiska naszych genialnych konstruktorów, naszych dzielnych pilotów”⁸³. Materiał ten poprzedzony został wierszem B. Karpińskiego pt. „Lotnikom naszym”, będącym swoistą apoteozą polskich pilotów, zestawiającym ich dokonania ze zwycięstwami oręża polskiego pod Grunwaldem, Wiedniem, Somosierrą i Rokitną⁸⁴. Forma i sposób prezentacji wspomnianych treści bez wątpienia potęgował u młodzieży poczucie dumy z dokonań państwa oraz wpływał na umacnianie uczuć patriotycznych i obywatelskich.

Problematyka uczestnictwa polskich lotników z zawodach *Challenge* powróciła w „Dziś i Jutro” pięć miesięcy później w tekście zatytułowanym „Dlaczego zrezygnowaliśmy z Challenge’u?”⁸⁵ Tym razem jednak znalazła się w nim argumentacja tłumacząca powody rezygnacji Polski z przysługującej jej organizacji tych zawodów w 1936 roku. Podniesiony został ponownie prymat polskiej myśli w zakresie konstruowania samolotów, przy jednoczesnym wykazaniu bardzo niskiego upowszechnienia lotnictwa sportowego w społeczeństwie polskim. Ta nierównowaga pomiędzy stanem jakościowym a ilościowym spowodowała, iż podjęta została decyzja, aby zamiast fundować nowe samoloty na zawody środki te przeznaczyć na ich seryjną produkcję oraz rozbudowę infrastruktury na potrzeby lotnictwa cywilnego. Artykuł zakończył się wezwaniem: „Uczmy się latać, byśmy znowu po kilku latach zrównali się z państwami innymi, które nas w tym przypadku wyprzedziły”⁸⁶.

W tym samym numerze pisma, tym razem w dziale redagowanym przez młodzież pt. „Jutro”, kontynuowane były wątki popularyzacji idei lotnictwa. Zamieszczono w nim świadectwa pracy koła LOPP w urszulińskim Gimnazjum w Kołomyi w postaci sprawozdania z jego działalności oraz relacji z uroczystości szkolnej pod hasłem „Wieczór LOPP-u”. Pisząca relację uczennica z klasy VIII podkreśliła z dumą: „Obchodząc w tym roku 16-ą rocznicę Niepodległości Państwa Polskiego, oddałyśmy przede wszystkim cześć *Polsce Skrzydlatej*, która myśli nasze odrywa od ziemi, unosi ku górze, i tam każe nam szukać ideałów...”⁸⁷. Blok treści

---

82 W 1930 roku na urszulińskim zjeździe pedagogicznym w Tarnowie podjęta została decyzja, aby we wszystkich szkołach prowadzonych przez siostry założyć koła Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej oraz Ligi Morskiej i Kolonialnej, choć w wielu takich zakładach funkcjonowały one już od dawna. Zob. B. Banaś, dz. cyt., s. 240.

83 „Dziś i Jutro 1934, R. XI, nr 2, s. 28 (AT, sygn. A.VI. 5-10).

84 Tamże, s. 25.

85 „Dziś i Jutro” 1935, R. XI, nr 7, s. 157-158 (AT, sygn. A.VI. 5-10).

86 Tamże, s. 158.

87 Tamże, s. 165.

poświęconym sprawom LOPP-u zakończyły wiersze „Lotnik!” oraz „Skrzydlatej Polsce cześć!”.

Wymownym przykładem efektów tej pracy wychowawczej i propagowania treści związanych z lotnictwem w duchu odpowiedzialnego patriotyzmu i postawy obywatelskiej w zakładach szkolnych sióstr urszulanek była słynna inicjatywa ufundowania samolotu sanitarnego „Św. Urszula” (RWD-13), który został uroczystie poświęcony na krakowskich Błoniach przez metropolitę krakowskiego ks. abpa Adama Sapiechę 18 czerwca 1939 roku i przekazany wojsku na ręce Dowódcy Korpusu w Krakowie gen. Aleksandra Narbutt-Łuczyńskiego. Jak zapisano w kronice szkoły powszechnej sióstr urszulanek w Tarnowie, podczas tej ceremonii serca młodzieży przepełniła radość i dumą: „bo oto dar jaki złożono ukochanej armii ufundowany został z groszowych w serdecznym wysiłku zbieranych ofiar młodzieży wszystkich szkół urszulińskich”⁸⁸.

Rzadziej w porównaniu z lotnictwem pojawiała się na łamach „Dziś i Jutro” tematyka morska. Niemniej jednak można odnotować w nim teksty wpisujące się w popularyzację związków Rzeczypospolitej z morzem – np. w numerze pierwszym z 1932 roku – w dziale młodzieżowym „Jutro” odwołano się do obchodów Święta Morza poprzez publikację twórczości poetyckiej jednej z uczennic w postaci wiersza „Na Święto Morza” oraz relacji z samych obchodów, które odbyły się na tę okoliczność 31 lipca w Gdyni z udziałem prezydenta RP I. Mościckiego. Dla piszącej relację młodej adeptki urszulańskiego zakładu wychowawczego podniosła, odświętna defilada była amencją siły Rzeczypospolitej, co wyraziła słowami: „Wszyscy z dumą patrzyli na maszerujące marynarkę, wojsko, organizacje wojskowe i cywilne, widząc w tym moc i potęgę naszego państwa”⁸⁹. Autorka odnotowała również obecność na uroczystościach Polaków z Gdańska, którzy przybyli na nie „mimo trudności jakie napotkali, aby pokazać, że są wiernymi Polakami i zawsze nimi pozostaną”⁹⁰.

Do innych przykładów materiałów propagujących obecność i związek Polski z Bałtykiem należały m.in. obszerna relacja z wycieczki nad morze uczennicy urszulańskiego gimnazjum z Włocławka, opublikowana w numerze pierwszym z września 1931 roku, bądź tekst wychowanki gimnazjum żeńskiego w Gdyni pt. „Odjazd «Kościszki»”, dotyczący rozpoczęcia sezonu wycieczkowego *SS Kościszko*, który na początku kwietnia wyruszył z gdyńskiego portu w podróż do brzegów Australii⁹¹.

Do zakresu treści obywatelskich i patriotycznych zaliczyć należy także problematykę wychodźstwa polskiego. W porównaniu np. z liczbą materiałów poświęconych zagadnieniom misyjnym pojawiała się ona w „Dziś i Jutro” śladowo, jednak warto w tym kontekście przywołać szczegółową relację Z. Zakrzewskiej z II Zjazdu Polaków z Zagranicy, jaki odbył się w stolicy w sierpniu 1934 roku⁹². Podsumowując doniosłość tego wydarzenia, autorka podkreśliła, iż: „Odtąd złączone i oparte o kraj

88 Kronika Szkoły Ćwiczeń III Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego im. Św. Anieli SS. Urszulanek w Tarnowie 1931–1940, 1945, s. 87 (AT, sygn. Sz. C. II-1).

89 „Dziś i Jutro” 1931, R. IX, nr 1, s. 22 (AT, sygn. A.VI. 5-8).

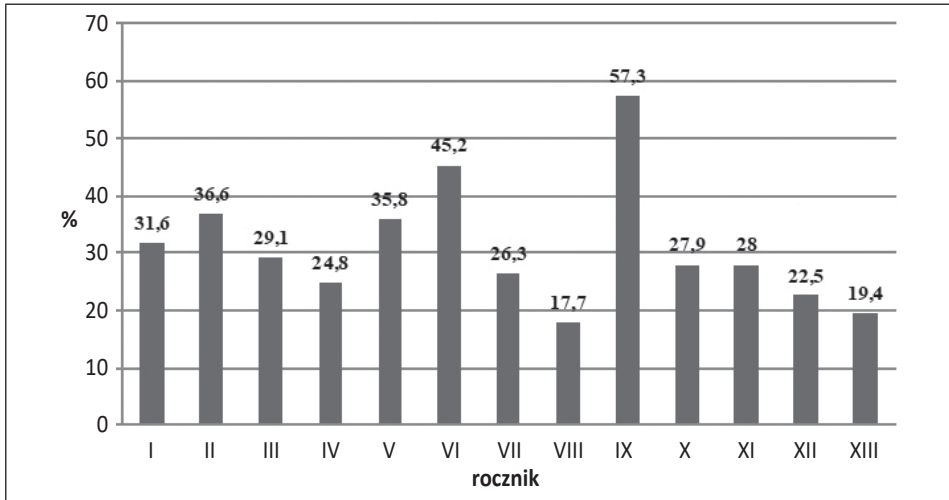
90 Tamże.

91 „Dziś i Jutro” 1931, R. VIII, nr 1, s. 16–19 (AT, sygn. A.VI. 5-7); „Dziś i Jutro” 1935, R. XII, nr 8, s. 217 (AT, sygn. A.VI. 5-11).

92 „Dziś i Jutro” 1934, R. XI, nr 1, s. 5–7 (AT, sygn. A.VI. 5-10).

Ojczyzny Wychodźstwo polskie na zdobytych walką i wytrwałą pracą stanowiskach trwać będzie nie tylko ku pożytkowi własnemu, ale także dla godnej reprezentacji na szerokim świecie narodu, z którego wyszło i z którym nierozdzielnie jest złączone”⁹³.

Wykres nr 1. Procentowy udział artykułów o przesłaniu wyłącznie patriotycznym w ogólnej treści poszczególnych roczników „Dziś i Jutro”

Źródło: opracowanie na podstawie: M. J. Sochacka, *Wartości wychowawcze urszulińskiego czasopisma dla młodzieży „Dziś i Jutro” (1925–1937). Studium z psychologii wychowawczej*, Lublin 1972, s. 287, tab. 2, mps pracy doktorskiej (APUUR).

Tabela nr 3. Chronologia ukazywania się poszczególnych roczników czasopisma „Dziś i Jutro”

Rocznik	I	II	III	IV	V	V	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII
Rok wydania	1925	1926	1927	1928	1928	1929 / 1930	1930 / 1931	1931 / 1932	1932 / 1933	1933 / 1934	1934 / 1935	1935 / 1936	1936 / 1937

Źródło: opracowanie na podstawie: analiza własna materiału źródłowego; zob. też M. J. Sochacka, *Wartości wychowawcze urszulińskiego czasopisma dla młodzieży „Dziś i Jutro” (1925–1937). Studium z psychologii wychowawczej*, Lublin 1972, s. 115, tab. 5, mps pracy doktorskiej (APUUR).

Wykres nr 1 ukazuje procentowy udział artykułów o przesłaniu wyłącznie patriotycznym w ogólnej treści poszczególnych roczników „Dziś i Jutro”. Został opracowany na podstawie wątku z badań przeprowadzonych na potrzeby przywoływanej w niniejszym artykule rozprawy doktorskiej Marii Janiny Sochackiej na temat wartości wychowawczych omawianego periodyku. Jak zaznaczyła autorka, w swojej metodzie analizy procentowego udziału tych treści w ogólnej zawartości wszystkich roczników czasopisma uwzględniła „artykuły o treści wybitnie patriotycznej, z pominięciem

tych wszystkich, gdzie występują tylko akcenty patriotyczne⁹⁴. Wykres ten pozwala na sformułowanie wniosku, iż wartości patriotyczne były niezwykle prominentne na łamach „Dziś i Jutro”. Większy procentowy udział miały tylko, co zrozumiałe, wartości religijne. Tym samym magazyn ten miał „wybitnie patriotyczny charakter”⁹⁵.

Drugi wniosek nasuwa się po skorelowaniu danych z wykresu nr 1 z tymi zaprezentowanymi w tabeli nr 3. Przede wszystkim dostrzec można spadek nasycenia łamów magazynu treściami patriotycznymi od rocznika VII, wydawanego w drugiej połowie 1930 i pierwszej połowie 1931 roku. Ponadto przekaz patriotyczny był bardziej eksponowany w numerach z roczników ukazujących się w latach 20. niż w tych po roku 1930. Wyraźny wyjątek stanowił rocznik IX z drugiej połowy 1932 i pierwszej połowy 1933 roku. Przyniósł on znaczną liczbę różnych form przekazu, poświęconych poszczególnym dzielnicom Polski, ukazując zarówno ich historię, bogactwo dziedzictwa kulturowego, obyczajowości i tradycji, jak również wkład w proces odzyskania niepodległości. Akcja ta była m.in. inicjatywą redakcji, mającą na celu zwiększenie zainteresowania pismem, co udało się tylko połowicznie⁹⁶.

W tym miejscu, w celach pomocniczych, potwierdzających powyższe konstatacje, warto przywołać jeden z wniosków z badań Katarzyny Ewy Zielińskiej (z 2020 roku) na temat treści i celów wychowawczych magazynów „Dziś i Jutro” i „Młodzieńczy Lot” w okresie II Rzeczypospolitej, w którym autorka podkreśliła, iż periodyki te: „miały budować przywiązanie do kraju – jego historii, tradycji, kultury, języka poprzez najróżniejsze formy – przywoływanie faktów historycznych, zachęcanie do kultywowania tradycji i eksponowanie piękna Polski”⁹⁷.

Podsumowanie

Reasumując, należy zauważyć, iż na łamach czasopisma „Dziś i Jutro”, wydawanego w latach 1925–1937 przez siostry urszulanki (zrzeszone najpierw w Unii Polskich Urszulanek, następnie przyjętych do Unii Rzymskiej), obecne były treści z zakresu wychowania obywatelsko-patriotycznego i były one jednym z dominujących przekazów w tym magazynie. Ich częstotliwość w poszczególnych rocznikach była różna, jednak zdecydowanie więcej tego rodzaju materiałów publikowanych było w tym periodyku w latach 20. W kolejnej dekadzie nasycenie nimi czasopisma było mniejsze.

Pod względem formy przekazu były to najczęściej materiały publicystyczne (artykuły popularnonaukowe, popularne, biografistyka, wspomnienia, felietony), pojawiały się także teksty liryczne, poetyckie, opowiadania i publikowane w odcinkach powieści, utwory literackie, relacje, przemówienia, a nawet sztuki teatralne. Ich w miarę wysoki poziom merytoryczny oraz walory literackie zapewniał odpowiedni dobór autorów: profesorów i wykładowców wyższych uczelni, specjalistów, znanych

---

94 M. J. Sochacka, dz. cyt., s. 286.

95 Tamże.

96 Tamże, 104–105.

97 K. E. Zielińska, *Treści oraz cele wychowawcze magazynów szkolnych...*, s. 118.

pisarzy i poetów, artystów, wychowawców i pedagogów. W kolejnych rocznikach coraz więcej przestrzeni poświęcano na twórczość uczniowską, wyodrębniając nawet stosowny dział redagowany przez młodzież szkół urszulańskich, zatytułowany „Jutro”.

Tematyka tekstów z zakresu wychowania patriotyczno-obywatelskiego była różnorodna, przeważnie ukierunkowana na profil czasopisma, skierowanego przede wszystkim do młodych dziewcząt. Dominowały artykuły historyczne, biografie m.in. zasłużonych Polek, teksty poświęcone dziedzictwu kultury polskiej, tradycjom i obyczajom ludowym, zabytkom architektury, przyrodzie i geografii ojczyzny, działalności społecznych organizacji młodzieżowych, problematyce emigracji polskiej. W materiałach o walorach obywatelsko-patriotycznych częstym motywem było akcentowanie wartości pracy, zwłaszcza pracy dla dobra ojczyzny. Idea ta nabierała jeszcze większego znaczenia w przekazie propagującym obywatelską postawę wśród uczniów, w związku ze stopniową ewolucją czasopisma w stronę doktryny wychowania państwowego, lansowanego przez obóz piłsudczykowski. Ostatecznie opanowała ona w pełni ten aspekt zawartości pisma „Dziś i Jutro”, czego jaskrawym przejawem stało się publikowanie w nim artykułów wpisujących się bezpośrednio w kult osoby marszałka J. Piłsudskiego. Z doboru tematyki materiałów można wnioskować, iż siostry urszulanki sympatyzowały również z osobą prezydenta I. Mościckiego.

Analiza materiału źródłowego wykazała także obecność w przekazie obywatelsko-patriotycznym wątków związanych z zagadnieniem oszczędności oraz edukacji ekonomicznej w kontekście budowania silnej gospodarki narodowej. Natomiast interesującym spostrzeżeniem było zidentyfikowanie artykułów dotyczących zagadnień formacji religijno-moralnej młodych dziewcząt, w które wplatane były elementy wychowania obywatelsko-patriotycznego.

Bez wątpienia czasopismo „Dziś i Jutro”, będące ambitną inicjatywą wydawniczą sióstr urszulanek w okresie międzywojennym, jest ważnym wkładem w ówczesną polską rzeczywistość wychowawczą. Odbija się w nim szereg tendencji, kierunków, procesów i zjawisk, jakie zachodziły w społeczeństwie, Kościele, oświacie, środowisku młodzieży szkolnej, a także na rynku medialnym. Jako postulat badawczy warto wskazać potrzebę dokonania analiz porównawczych w zakresie wychowania obywatelsko-patriotycznego realizowanego w tym magazynie z innymi tytułami prasowymi przeznaczonymi dla polskiej młodzieży szkolnej z lat 1918–1939.

Bibliografia

Materiały archiwalne (źródła i opracowania)

Archiwum Prowincjonalne Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Unii Rzymskiej Prowincji Polskiej w Krakowie (APUUR).

Barthel de Weydenthal M. B., *Nasza myśl pedagogiczna w ciągu 20-lecia od 1920–1949*, Rybnik 1951, s. 30, mps.

Sochacka M. J., *Wartości wychowawcze urszulińskiego czasopisma dla młodzieży „Dziś i Jutro” (1925–1937). Studium z psychologii wychowawczej*, Lublin 1972, mps pracy doktorskiej.

Archiwum Domu Tarnowskiego Sióstr Urszulanek (AT)

Zespół akt Zgromadzenia Sióstr Urszulanek w Tarnowie

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. I. 1925, s. 336 – sygn. A.VI. 5-1.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. II. 1926 – sygn. A.VI. 5-2.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. III. 1927 – sygn. A.VI. 5-3.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. IV. 1928 – sygn. A.VI. 5-4.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. VI. 1929/1930 – sygn. A.VI. 5-5.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. VII. 1930/1931 – sygn. A.VI. 5-6.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. VIII. 1931/1932 – sygn. A.VI. 5-7.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. IX. 1932/1933 – sygn. A.VI. 5-8.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. X. 1933 – sygn. A.VI. 5-9.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. XI. 1934/1935 – sygn. A.VI. 5-10.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. XII. 1935/1936 – sygn. A.VI. 5-11.

Dziś i Jutro. Miesięcznik Ilustrowany dla młodzieży, red. Kraków, ul. Starowiślna 11, R. XIII. 1936/1937 – sygn. A.VI. 5-12.

Biuletyn SS. Urszulanek Prowincji Polskiej OSU, R. I. 1936 i R. II. 1937 oraz Biuletyn sprawozdawczy II Zjazdu Naukowo-Pedagogicznego w Warszawie 1938 r. – sygn. A. IV. 1-24.

Zespół akt szkół oraz innej działalności dydaktyczno-wychowawczej Zgromadzenia Sióstr Urszulanek U. Rz. W Tarnowie

Kronika Szkoły Ćwiczeń III Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego im. św. Anieli SS. Urszulanek w Tarnowie 1931–1940, 1945 – sygn. Sz. C. II-1.

Opracowania

Araszkiewicz F. W., *Idealy wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1978.

Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918–1944, red. Z. Zieliński, Lublin 1981.

Banaś B., *Dzieje Urszulanek w Polsce, t. 2: Okres przełomstwa marki Cecylii Łubieńskiej*, Lublin 2000.

Bartnicka B., *Wychowanie państwowe (do dyskusji nad problemami ideologii wychowawczej sanacji)*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1972, t. 15, s. 61–132.

- Czerwiński S., *O ideał wychowawczy szkoły polskiej*, „Oświata i Wychowanie” 1929, z. 4, s. 341–358.
- Faber-Hojnacka A., *Czasopisma krakowskie dla młodzieży w dwudziestoleciu międzywojennym*, Kraków 1995.
- Jakubiak K., *Idea wychowania obywatelskiego w polskiej myśli pedagogicznej przełomu XIX i XX wieku oraz okresu II Rzeczypospolitej*, „Chowanna” 1998, t. 2, s. 62–71.
- Jakubiak K., *Praca jako podstawa twórcza obywatela w polskiej myśli filozoficznej i pedagogicznej czasów nowożytnych*, „Szkoła – Zawód – Praca” 2015, nr 9, s. 11–27.
- Jakubiak K., *Wychowanie państwowe jako ideologia wychowawcza sanacji. Kształtowanie i upowszechnianie w periodycznych wydawnictwach społeczno-kulturalnych i pedagogicznych*, Bydgoszcz, 1994.
- Juśko E., Niedojadło A., *Uroczystości w szkołach Okręgu Szkolnego Krakowskiego jako element kształtowania świadomości narodowej, patriotycznej, moralno-religijnej i obywatelskiej w II Rzeczypospolitej*, Toruń 2018.
- Klich E. D., *Szkoły Sióstr Urszulanek Unii Rzymskiej w okresie polski Ludowej (1945–1962)*, Lublin 2017.
- Konopka H., *Między wychowaniem narodowym a wychowaniem państwowym w programach nauczania historii szkoły powszechnej (1918–1939)*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. 29, Studia ad Institutionem et Educationem Pertinentia” 2005, nr 1, s. 115–123.
- Kosiński W., *Pedagogika. Podręcznik dla wychowawców i nauczycieli*, Poznań–Warszawa 1920.
- Kotowska A., *Presja i opór. Urszulanki Unii Rzymskiej w PRL*, Kraków 2016, [on-line:] https://www.osu.pl/uploadfiles/materialy/presja_i_opor_a_kotowska.pdf – 14.05.2022.
- Magiera E., *Teoretyczne podstawy wychowania państwowego w Polsce okresu międzywojennego (zarys problematyki)*, „Forum Pedagogiczne” 2019, t. 9, nr 1, s. 125–137.
- Naglik I., *Inwentarz Zespołu Kuria Generalna Urszulanek Unii Polskiej [1871] 1919–1936 [1956]*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2011, t. 95, s. 187–245.
- Niedojadło A., *Wychowanie narodowe i państwowe w szkołach powszechnych Okręgu Szkolnego Krakowskiego w latach 1918–1939*, Lublin–Tarnów 2013.
- Olechowska P., *Prasa szkolna – teoria, funkcje, tematyka. Analiza na przykładzie województwa pomorskiego*, Szczecin 2015.
- Rogozińska A., *Edukacja w szkołach urszulanek na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, [w:] *Edukacja w szkołach urszulińskich (XVII–XX wiek)*, red. U. Borkowska, Lublin 2012.
- Rogozińska A., *Szkoły Sióstr Urszulanek w Tarnowie w latach 1877–1953*, Lublin 2002.
- Socha I., *Czasopisma młodzieży szkolnej w Polsce 1918–1930*, Katowice 1986.
- Socha I., *Czasopisma dla młodzieży – literatura piękna – wychowanie literackie (1918–1939)*, Katowice 1990.
- Stolarczyk M., *Wychowanie państwowe w Drugiej Rzeczypospolitej w świetle programów szkolnych (po wprowadzeniu reformy oświatowej z 1932 roku)*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2018, t. 37, z. 3, s. 215–235.
- Wodzińska I., *Obraz kobiecego gospodarstwa domowego w przedwojennych poradnikach Juliuszowej Albinowskiej*, [w:] *Prowincja galicyjska wokół I wojny światowej*, red. T. Pudłocki, A. S. Więch, Przemyśl 2014, s. 23–31.

Zaleska Z., *Czasopisma kobiece w Polsce (materiały do historii czasopism). Rok 1818–1937*, Warszawa 1937.

Zielińska K. E., *Treści oraz cele wychowawcze magazynów szkolnych dwudziestolecia międzywojennego na podstawie pism szkół żeńskich „Dziś i Jutro” oraz „Młodzieńczy Lot”, „Zeszyty Prasoznawcze” 2020, t. 63, nr 4, s. 107–121.*

Zydek S., *Urszulanki Serca Jezusa Konającego we Wrocławiu – 50 lat służby i radości*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 2015, t. 24, nr 3, s. 89–114.

Civic and Patriotic Education in the Magazine *Dziś i Jutro* in the Interwar Period

Abstract

Dziś i Jutro (Today and Tomorrow) was a magazine for female youths that was published by the Ursuline Sisters. In 1919, the magazine was associated with the Union of Polish Ursulines; and in 1936, it was affiliated with the Roman Union of the Order of St. Ursula. The magazine was published until 1937, and its initiator was Sister Cecylia Łubieńska, later named superior general. The editors in chief were the following Ursuline Sisters: Julia Felicja Bronikowska (1925–1933), Zofia Zakrzewska (1933–1936), Jadwiga Szarska (1936–1937). The magazine was published in Kraków (1925–1936), and later in Poznań. It was a monthly publication; although from 1926–1927, an attempt was made to transform it into a biweekly. In total, thirteen volumes of this magazine were published.

In this article, the content containing civic and patriotic values published in *Dziś i Jutro* was analyzed. Research has proven that this type of content was one of the main messages of the magazine. Civic and patriotic content was published more in the 1920s than in the 1930s. Additionally, lyrical and poetic texts, stories, novels in episodes, literary works, reports, speeches, and theatrical plays were also published. Their authors were university lecturers, writers, poets, artists, educators, and nuns, as well as students schooled by the Ursuline Sisters. The topics of the magazine contents varied, but the dominant topics were historical articles, biographies on distinguished Polish women, texts devoted to the heritage of Polish culture, folk traditions and customs, architectural monuments, nature, and native geography, social activities of youth organizations, and issues of Polish emigration. In these subjects, the value of good works for the motherland was often emphasized. This idea gained even greater importance in connection with the evolution of the Polish educational system towards the doctrine of state education that was introduced by the political camp of Marshal Józef Piłsudski. In the 1930s, the magazine also published articles related to the cult of Marshal J. Piłsudski. The analysis of the source material also showed the presence of other topics with civic and patriotic overtones that were related to economics, economic education, as well as the religious and moral formation of young girls.

Keywords: magazine for youth “Dziś i Jutro”, civic and patriotic education, Polish Ursulines, pedagogical thought, Polish youth press in the interwar period, educational doctrines in the Second Polish Republic.